Published and distributed under permit (No. 761), authorized by Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

РІК ЗАЛОЖЕННЯ 1893.
„СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
ВІВТОРОК, ЧЕТВЕР І СУБОТУ
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба висилати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
THE UKRAINIAN NEWSPAPER
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

ОКРЕМЕ ЧИСЛО 4 ЦЕНТИ. Урядовий орган Українського Народного Союза — "SVOBODA" — Official organ of Ukrainian National Association. SINGLE COPY 4 CTS.

РІК XXVIII. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ЧЕТВЕР, 9-го ВЕРЕСНЯ 1920. ЧИСЛО 109. VOL. XXVIII. JERSEY CITY, N. J., THURSDAY, SEPTEMBER 9, 1920. No. 109.

БЕЗКРОВНА ПРОМИСЛОВА РЕВОЛЮЦІЯ В ІТАЛІЇ.

РОБІТНИКИ ЗАНЯЛИ ФАБРИКИ І ДОМАГАЮТЬСЯ СОЦІЯЛІЗАЦІЇ УСЬОГО ПРОМИСЛУ.

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ГОСПОДАРКА В ҐАЛИЧИНІ.

ВІДЕНЬ, 19. серпня. (У. П. Б.) — Ґазета „Вперед" доносить, що в занятих частях Галичини, в околиці Бродів, перейшла власть в руки місцевих революційних комітетів. Польські інституції замкнено. Селян хочуть большевики перехилити на свою сторону. Большевики провадять сильну міжнародну пропаґанду, український гимн: „Ще не вмерла Україна" заборонено. Головним уповажненим для справ Галичини іменовано члена Комуністичної Партії України Козоріса. Почала також вже свою діяльність чрезвичайка, яку названо: „Головна чрезвичайка Галичини". Українських полковників: Кандибу, Рака та Іваненка розстріляно.

ЧЕСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ БАНК.

ВІДЕНЬ, 20. серпня. (У. П. Б.). — Часопись „Трибуна" з дня 18 серпня доносить, що в Празі заложено чесько-український банк, з закладовим капіталом 6 міліонів чеських корон. В заложенню цего банку взяли участь чеські та українські банки. Ціль нового банку єсть посередничити у взаїмних фінансових відносинах.

КОНФЕРЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ АМБАСАДОРІВ.

ВІДЕНЬ, 20. вересня. (У. П. Б.). Богато віденських часописів поміщає таку замітку: З нагоди подорожи до Відня українського (Петлюрового) міністерства закордонних справ, Андрія Ніковського, запрошено українських уповновласнених на конференцію. Між нашими прибули на наради: Міністер фінансів Христоф Барановський; посол Микола Василько (Берно) бувший міністер і посол у Відни, Григорій Сидоренко, посол Марґолін (Лондон), посол Яковлів (Гаґа), радник посольства Стоцький (Берлін), посол Славинський (Прага), посол Галаган (Будапешт), посол Левицький (Атени) бувші міністри: Шульгин, Шелухин і Антонович. На першім засіданню принято звіти міністра фінасів і закордонних відносин. Кромі того раджено над питанием міжнародної політики, зміни в дипльоматичній службі, справу конференції окраїнних держав і їх союза на просторі від Балтійського до Чорного моря, над інформованнем европейської публики про українське питання і т. д.

ЖИДИ ВТІКАЮТЬ МАСАМИ ЗІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

БЕРЛІН, 7. вересня. (Жидівське Бюро ґазети „Цайт") — Сьогодня втікають Жиди тисячами зі Східної Галичини. Де лише появиться польсько-українська (Петлюрова — Ред.) армія, або де вона перейде, там виставлене жидівське населенне на нечувані насильства.

Як Польська Саранча рабує Галичину?

Наш читач Дмитро Федорович з Нюарку доносить нам, що дістав лист від брата, котрий виїхав до краю, до Самбірського повіта. В листі сказано, що коли він зійшов з поїзду в Самборі і забрав свої пакунки на плечі і зачав іти, прискочили до нього 2 польські жовніри, розірвали на нім блюзку і камізельку. В камізельці був кишенковий Календарик, а в нім 15 долярів, 180 марок і 30 корон, а решту гроший мав добре схованих. Тоті гроші з календаря то у нього видерли і повтікали — а це ділялося в білий день. Брат остерігає і просить всіх, що їдуть до краю, щоби добре ховали гроші, а далі каже, що ліпше ще затриматися в Америці, бо Поляки беруть Українців до свого війска від 20 до 40 літ і тому ще може доведеться йти за польских дідичів воювати.

ПЕТЛЮРОВІ ВІДОЗВИ В ГАЛИЧИНІ.

П. Павло Поточняк з Бінґгемптон, Н. Й., дістав від свого стриєчного брата з краю картку, яку роздають Петлюрові аґенти в добромильськім повіті. Ця картка повинна заінтересувати і загал наших читачів, тому містимо її тутки без зміни в правописі і стилю. Ось вона:

Селяне і Робітники Українські!

Кровавою рукою посягає Москаль по українські землї. Ненасичений кровію українського народу, ненасичений трупами найліпших синів нашої землї, які наложили свої козацькі голови в обороні нашої Неньки преславної України.

Де стане Москаль, там загибає українська свобода, там знимає ся пожога, там проливається кров.

Москалї бажають накинути нам большевицькі порядки. — Москалі, прізвавши себе большевиками, заклинали до супокою і свободи. — А де лише зайдуть, **загортають всьо до війська від 17 до 45 року житя. — Відберають хліборобам послїдний шмат землї, забираючи його на „совети".**

Здержали свободу слова. У большевицькій Москівщинї нема зборів товариств, лишень партій комуністично-большевицьких. Кого навіть без доказів підозрівають о непринадежність до большевицької партії, той йде на мученичу смерть. Поневолили робітничу свободу. Хтоби під большевицьким буком посьмів мріяти о 8-годиннім часї працї, о штрайку або якійнебудь охоронї працї, — той йде на стричок.

У большевиків нема правди, нема судів, які судилиби після совісти. Суди переводять комісарі після вподоби московських повелітелів.

Нарід не має жадного заступництва в якімсь парляменті, — від 3 літ царствують в Россиї Ленін і Троцкій і бояли ся покликати робітничий люд до виборчої урни. — Краєм володіє не нарід лиш доносщики. Тому в країнї большевицкій царує голод, нужда, брак поживи, матеріялів, — пропадають міста, марніють попалені села.

Не хочемо большевицько-московських насильств.

Честь українській армії народної републики атамана Петлюри, яка захищує нашу землю перед большевиками!

Хай щезне большевизм! Тоді здійстнять ся домагання робучого народу сільського і мійского.

Власна земля для кождого, хліб для кождого, свобода слова і печати.

Независимість судьів, власть робучого люду над краєм, виконувана вибраними представителями.

Комітет соціяльно-революційної української партиї.

З ІТАЛІЇ.

СТАНОВИЩЕ ІТАЛІЙСЬКИХ РОБІТНИКІВ.

МІЛЯН, 6. вересня. — На сьогоднішнім зібранню Загальної Федерації Праці порішено, що акція Металюрґічних Робітників була оправдана. Делеґати обіцяли бути помічними при полагодженню непорозумінь, одначе висловлено надію, що становище підприємців не буде непереєднане, инакше всі робітники станут по стороні металюрґічних робітників.

РИМ, 6. вересня. — Сьогоднішні газети доносять, що неділа минула всюди спокійно. Поліція в Турині охоронила державні будинки і королівську палату. Кажуть, що робітники в Дженоа злучені боротьбою.

ЛОНДОН, 6. вересня. — На сьогоднішнім засіданню предсїдателів Загальної Федерації Праці, скрайні елементи, як: Союз металюрґічних робітників та Італійська соціялістична Партія домагалися заняття італійських фабрик для робітників. Умірковані елементи домагалися угоди з підприємцями, доки правительство ще не мішається до цеї справи.

Робітники є в посіданню фабрик металевих виробів по цілій Італії. Підприємці відкидають домаганнє робітників, щоб їм заплатити за останний тиждень, кажучи, що робітники мали в своїх руках фабрики. Страйкарі в Турині загрозили, що вони висадять фабрику у воздух коли би війско пробувало їх прогнати з фабрик.

ПАРИЖ, 6. вересня. (Пр. Тел.). — Сотки фабрик, занятих і ведених італійськими підприємцями, станули останного тижня іззa недостачі угля і сирих матеріялів для перерібки.

Премієр Джолітті держиться політики не вмішуватись в ті справи. Наслідком того не було ніде сцисії межи робітниками і війском, бо воно не мішаєтся до робітничих справ.

ІТАЛІЙСЬКІ РОБІТНИКИ МАЮТЬ 400 ФАБРИК З СВОЇМ ПОСІДАННЮ.

РИМ, 7. вересня (А. П.). — **Правительственні урядники розпічнуть переговори зі Загальною Промисловою, Конференцією в Міляні в четвер, в цїли розвязання проблему, створеного тим, що робітники заняли металюрґічні фабрики в цілій Італії. Соціялістична ґрупа в італійські парляменті відбуде наради з управляючим комітетом Загальної Робітничої Федерації в пятницю. Надіються, що на цім зібранню робітники усталять свою політику зглядом теперішного неприродного положення в італійському промислі.**

Оцінюють, що 400 найбільших фабрик металю в Італії заняли робітники і цей рух ще дальше поширяється, аж до самих кінців полудня. Важні зарядження поробило правительство в цїли вдержання ладу в часї, коли грозить загальна офензива проти всіх ґалузий промислу.

Фабриканти вказують на це, що пів міліона металюрґічних робітників домагається підвишки платні о один міліярд лірів, а такого тягару не можна буде видержати. они вказують, що Італія платить тепер 18 рази дорожше за уголь ніж перед війною, в часі коли Англія платить лише 3 рази дорожше, Америка 3 і пів рази, Франція 6, а навіть Німеччина лише 11 разів дорожше. Наслідком цего чужа продукція мусить прийти на місце італійської.

СОЦІЯЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛУ В ІТАЛІЇ.

ПАРИЖ, 7. вересня (Пр. Т.). **Італія стоїть на порозі комуністичної революції. Коли би підприємці спротивилися жаданям робітників, то на засіданню Італійської Федерації Праці дня 10. вересня має бути обговорений плян соціялізації усього італійського промислу.**

Італійська Загальна Федерація Праці була давнійше умірковaною робітничою орґанізацією, а тепер вона кермує комуністичним рухом. Федерація не буде взивати до загального страйку, але, коли би підприємці не уступили, вона проклямує промислову революцію на совєтських засадах. Федерація вже проголосила свою солідарність з металюрґічними робітниками, які заняли фабрики.

МЕТАЛЮРҐІЧНІ РОБІТНИКИ ВИДАЛИ УЛЬТИМАТ ВЛАСТИТЕЛЯМ.

РИМ, 7. вересня. — **Властителям фабрик, що їх заняли робітники, дано 5 днів до надумання, щоб вони згодилися на жадання робітників.**

ЗЕМЛЕТРУС В ІТАЛІЇ.

ФЛЬОРЕНЦІЯ, 7. вересня. — Землетрус дався чути сьогодня рано о год. 7.55 рано. Він спричинив великі шкоди в місті Піза, і в околиці міст Спеція, Віяреджджіо, Авеззано і Вінетто. Єсть кілька вбитих, а богато ранених.

ПІЗА, 7. вересня. — Тутки дався добре в знаки нинішний землетрус. Коли доми почали хитатися, люди втікали в переполосі на вільні площі і на поля. Славна похилена вежа тряслася так, що грозив її упадок. Ушкоджені деякі церкви. Наслідком перервання телеграфічних і телефонічних дротів брак точнійших відомостий про нещастя в околиці.

ЛОНДОН, 7. вересня. — Місто Фівіззано в околиці Люкка цілком знищене землетрусом в Італії. Таке доносить телеґрама до Ексчендж Телеґраф Ко.

ДЛЯ ТИХ, ЩО ЧИТАЮТЬ ТЕЛЕҐРАФІЧНІ ВІСТИ.

Починаючи від слідуючого числа „Свободи", редакція буде значити всі телеграми, з яких жерел вони походять. Телеграми найповажнійшої американської телеграфної аґенції, „Зєдиненої Преси" — „Асcошієйтед Прес" будуть означувані буквами А. П. в скобках. На приклад:

Лондон, 5. вересня (А. П.) Инші телеграми будуть означувані (Пр. Т.), значить: приватна телеграма (розуміється якоїсь ґазети). Телеграми, чи відомости з українських жерел будуть значені (У. П. Б.) — Українське Пресове Бюро. Богато телеграм не має цілком знаку, то це значить, що телеграма прийшла з урядового бюра якоїсь держави, напр. з Берліна приходять урядові німецькі вісти, з Парижа французські і т. п. Часто при таких телеграмах єсть ще подано, з відки та вістка походить: Чи від якого кореспондента, чи від наочного свідка, чи з якої телеграфної аґенції. Це звичайно виразно сказано в таких телеграмах.

Редакція „Свободи" заводить цю новість за прикладом американських газет для орієнтації читачів. Тимсамим хоче редакція сказати, хто відповідає за правдивість таких вісток.

З ПОЛЬЩІ.

ПОЛЬЩА ПУСКАЄТЬСЯ НА ХИТРІСТЬ.

Відкликається до Ліґи Народів за поладнанням спору з Литвою.

ЛОНДОН, 7. вересня (А. П.). — Польське правительство вислало відклик до Ліґи Народів з прошеннем о посередництво в польсько-литовськім спорі.

Коли не наступить зміна в положенню, Польща піде війною на Литву, сказано у відклику.

Сказано там також, що литовські війска напали на польські без ніякої провокації.

Ліґа Народів радить тепер над відкликом.

ВОВК В ОВЕЧІЙ ШКІРІ.

ПАРИЖ, 7. вересня. — Польська нота до Ліґи Народів з просьбою о посередництво в польсько-литовськім спорі каже, що литовське правительство заключило союз зі совєтською Росією і дозволило на перехід большевицької армії через литовську територію якраз тоді, коли польська армія мусіла цофатися. Це, по думці польської ноти, було зломаннем невтральности. Дальше написано в ноті таке:

„В той спосіб польське правительство стрінулося з отвертою напастливостю зі сторони Литви. Зовсім нема сумніву, що литовська армія є в союзі з червоною армією, а литовське правительство стало оруддєм совєтського правительства. **Ізза братніх відносин, які істнували століттями межи польським і литовським народом, польське правительство лише нерадо хапає за оруже.**

„Польське правительство поробило всі кроки, щоби відвернути стичність польських війск з литовськими. Воно буде виминати битви так довго, як довго на це стратеґія дозволить (Аґа! — ред.).

„Ізза небезпеки, яка повстала через нагромадженнє большевицького війска, польске правительство уважати-ме себе цілком оправданим пійти зі всіми війсковими приготованями наперед, щоби увільнити польську землю. (Чи Литва це польська земля? — ред.).

ЛИТВА НЕ НАСТРАШИЛАСЯ ПОЛЬЩІ.

БЕРЛІН, 7. вересня (А. П.). — Півурядово стверджено, що литовський міністер закордонних справ вислав ноту до польського міністра через посольство в Берліні з донесеннєм, що Литва не послухає жадання Польщі і не забере свого війска поза лінію визначену Поляками.

ПОЛЬЩА СИЛУЄ АМЕРИКУ ДАТИ ЇЙ НОВИЙ КРЕДИТ.

Ґрабскі грозить, що пропаде давних 169 міліонів долярів.

(Телеґрафує Лоренс Гіллс, кореспондент газети „Н. Й. Сан").

ПАРИЖ, 7. вересня. — Коли Америка не хоче втратити своїх 169 міліонів долярів, то вона мусить терпеливо давати дальше Польщі фінансову, **а може й війскову** поміч, инакше Польща стане большевицькою добичею. На разі **нема виглядів на скору заплату великанських** гроший, які **ми винні** Америці і **ми віримо**, що вона нам поможе" — так сказав Владислав Ґрабскі, польський міністер фінансів до кореспондента газети „Н. Й. Сан".

Ґрабскі приїхав до Парижа, щоб тут умовитися з французьким правительством про велику доставу амуніції і одіжи для армії, за що Польща заплатить ґазоліною (з галицьких дрогобицьких нафтових піль — ред.) і цукром, але Франція, так як і Америка, мусить довго на те чекати (може й не дочекаєсь — ред.), бо польський довг постепенно зростає.

Польські довги в Америці.

Після заяви Ґрабского, Польща затягнула такі довги в Америці: Фабрика льокомотив Бальдвіна у Філаделфії дала кредиту на 1 міліон дол., Американська ліквідаційна корпорація і Армія Злучених Держав по кілька міліонів дол., а корабельна Рада около 15 міліонів дол., „Юнайтед Стейтс Ґрейн Корпорейшен" і „Ю. С. Реліф Адміністрейшен" дали Польщі харчів на 100 міліонів долярів протягом останних двох літ.

Значить Польща дістала від Америки все: і амуніцію, і уніформи, і лікарства і харчі для голодних дітий. (Ці харчі уживала Польща для своєї армії, яка нищила непольські землі — ред.).

З РОСІЇ.

БОЛЬШЕВИКИ НЕВДОВОЛЕНІ ҐАРАНТІЯМИ В РИЗІ.

ВАРШАВА, 6. вересня (А. П.). — Русске совєтське правительство вислало бездротну телеґраму до Польщі з повідомленнем, що Москалі невдоволені з приготовань до русско-польських мирових переговорів в Ризі, бо ґарантії дані латвійським правительством є недостаточні. Совєтське правительство нарікає, що Латвія зовсім не згадує нічого про свободу рухів делеґатів, про головну кватиру підчас переговорів, або про нетикальність документів перевожених через границю.

М Каменецкі, польський уповновласнений в Ризі, дістав порученнє візвати Латвійців, щоб вони згодилися на большевицьку просьбу. Польща, як кажеться, хоче розпочати переговори без дальших запевнень. Польська делеґація має відїхати до Риґи протягом біжучого тижня.

ВРАНҐЛЕВИ НЕ ПОВЕЗЛО.

ВАРШАВА, 7. вересня (А. П.). — Звідомленнє з Царгорода каже, що ґенерал Вранґель покинув півостров Таман. Здається також, що більша часть з його виправ на сушу над морем Азовським і деинакше не вдалася.

Положеннє Вранґлевих війск в околиці Новоросійська поправляється, каже донесеннє.

ГАСЛО ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ.

МОСКВА, 17. серпня. — „Комуністичний Труд" згадує останні слова наказу Троцького: „Герої, на Варшаву! Це не старий хижацький заклик захоплювати чужу землю, гнобити побіджений нарід, — це заклик допомочи польським братам селянам. На вістряк наших баґнетів ми хочемо принести знесиленим польським братам проміння нашого червоного сонця".

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

ПРЕЗИДЕНТ ВИДАВ ПРОКЛЯМАЦІЮ В СПРАВІ РАТУНКУ ПЕРЕД ОГНЕМ.

ВАШІНГТОН, 7. вересня. — Сьогодня видав президент Вилсон проклямацію до ґоверноpів по стейтах зі зазивом призначити день 9 жовтня яко „Фаєр Прівеншен дей" — „день ратунку перед огнем". В проклямації сказано, що нарід в Америці повинен зберігати всі природні засоби держави і не допускати до їх знищення.

„Наслідком огню тратить в Америці житте 15.000 людий річно, а кромі того єсть матеріяльної втрати в будівлях, харчах і инших річах. Великого проценту пожарів можна би виминути через захованнє відповідної осторожности, до якої обовязані горожани" — сказано в проклямації.

СОТКИ РУССКИХ ДІТИЙ ЗБОЛЬШЕВИЧИЛАСЯ.

Жовніри, урядники Червоного Хреста і поліція зі Стейтен Айленд шукали цілу останню ніч за соткою російських дітий, які втікли через огорожу з Форту Вадсвотр. Єсть це частина тих дітий, що їх перевозить Американський Червоний Хрест з Владивостоку до Петрограду.

В найблисшу пятницю мали їх відставити до Франції, а що діти хочуть їхати до „матушки Росеї", то — мабуть за намовою когось з русских нюйорських большевицьких патріотів в Ню Йорку — деякі діти хотіли ратуватись утечею перед французькою неволею.

До тепер приловлено половину з утікачів.

З РІЖНИХ СТОРІН.

ДОЛЯ МАКСВІНІЯ.

ЛОНДОН, 7. вересня. — Премієр Ллойд Джордж приїхав несподівано сьогодня вечером з Лецерни, не вступаючи по дорозі до Парижа. З огляду на заяву Ллойда Джорджа, перед газетярем в Швайцарії, що мейор міста Корку, МакСвіні, мігби вийти на волю, коли би Шін Фейнери обіцяли, що заперестануть дальше вбивати англійську поліцію в Ірляндії, сказав капелян МакСвінія, о. Домінік, що такого запевнення мейор не може дати, бо він лише одиниця, а не уряд Шін Фейнерів. Коли правительство має силу в Ірляндії, то нехай ловить і карає вбийників.

Лорд мейор, котрий голодує вже 26 днів (від дня 12. серпня), чується значно слабшим сьогодня, але ще при свідомости. Він чує великий біль в животі і в околиці серця.

ИНШІ СТРАЙКУЮТЬ ВЖЕ 28 ДНІВ.

КОРК (Ірляндія), 7, вересня. (А. П.). — Сьогодня минає 28 днів від коли 11 Шін Фейнерів у вязниці розпочало голодовий страйк. Двох з них страшно терпить: один має затроєнне крови в нозі, а другий дістав боляка в устах. Від вівтірка страйкарі відмовилися впускати до себе лікаря і тому не мають лікарського догляду.

Перед двома неділями вони відмовилися навіть пити воду, кажучи, що вязничники додавали покріпляючі кроплі до неї, аж монахині прийшли і принесли їм воду.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

"SVOBODA" (LIBERTY)

An Ukrainian newspaper published three times a week: Tuesday, Thursday, and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ESTABLISHED 1893.

VLADIMIR B. LOTOTSKY, Editor-in-Chief.
ANDREW SAWKA, Business manager.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION:		ПЕРЕДПЛАТА:	
United States:		в Злучених Державах:	
1 year	$3.75	на рік	$3.75
6 months	$2.00	на пів року	$2.00
3 months	$1.25	на 3 місяці	$1.25
In Jersey City and to foreign countries:		В місті Jersey City і за границю:	
1 year	$5.00	на рік	$5.00
6 months	$2.50	на пів року	$2.50
3 months	$1.50	на 3 місяці	$1.50

Single copy 4 cents. Поодиноке число 4 центи.

З Канади належить висилати гроші лише моні-ордером, а не паперовими грішми, бо сі стоять в Злучених Державах нисше ціни. При виміні чисдять 15 центів від кождого канадійського паперового доляра.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.

Телефон Гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу "Svoboda".
При висиланню замовлення належить долучити моні-ордер або чек.

За всі оголошення поміщуванні в „Свободі" редакція не відповідає.

ЛИСТ ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

Кореспондент думає, що українська політика повинна опиратись на повстанців.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

Наша політика опинилася на розпутю. Брак нашим провідникам якоїсь одної, спільної орієнтації.

На мою думку, після усіх невдач, яких нам довелось зазнати за час великої війни, розпаду Австрії й Росії, нам орієнтуватися треба ні на кого, лиш на народ.

Куди тягне народ, себто селянська маса, туди треба йти й нашому інтелігентови.

Народ хоче самостійної України, миру й сильної влади. Хоче він цього не для національної амбіції виключно, а головно з огляду на життєві інтереси.

Український народ на колишній російській Україні здобув собі це, чого здавна бажав — землю.

Він знає, що, чи верне колишня неділима, чи утримаються большевики, то він не буде господарем своєї власної землі.

Як верне неділима, то з нею вернуть всілякі російські й польські пани-магнати й український хлоп стане знов невольником на власній землі, таким, як був досі. Коли-ж утримаються большевики, то пічнуться всякі комуністичні експерименти, до яких наш селянин ставиться рішуче неприхильно, бо він хоче мати свою власну хату, землю, худобу. Большевиків не хочуть наші селяни ще й тому, що з ними приходять на Україну жидівські та московські комісарі, реквірують народне добро і заводять террор.

Ось чому український народ хоче власної держави, ось де секрет великих успіхів Махна і инших повстанчих груп.

І галицький Українець не чого другого хотів і хоче. У його теж було і єсть бажання самостійної України, в якій Галичина малаб свою теріторіяльну автономію.

Це бажання ішло в розріз з інтересами Польщі й Росії.

Ці сусіди заєдно не зрікаються фікційних прав до нашої землі і до робучої сили нашого народу. Вони заєдно хочуть жити й богатитися на наш кошт, тільки польські пани кажуть це явно, а російські ніби поступовці маскують це зовсім непоступове бажання всілякими ніби то дуже поступовими стремліннями. Як колись нашим соціял-революціонерам казали, не захочуйте якоїсь там окремої України, лиш разом з нами перетворюйте Росію на новий лад, щоб було і вам і нам добре, так тепер говорять до нас: „не тратьте дармо сил, спускайтеся на большевицьке дно". І тоді і тепер Росія не хотіла самостійної України.

І Москалі і Поляки пішли війною на самостійну Україну, я-ка збудилася до нового державного життя.

Колиб антанта дійсно думала була про чесне упорядкування в Европі, то вона булаб спинила Поляків у поході на Галичину і не булаб цеї країни віддавала в польське ярмо. Упорядкована Галичина мала-б нині гарну армію і помогла-б була соборній Україні у боротьбі за її визволення.

Та не так сталося. І Українці і Поляки витратили богато сил і що йно тоді побачили, що з того користає їх спільний ворог. Пілсудський і Петлюра заключили мир. Та про цей мир ще й тоді не хотіли чути галицькі вшехполяки. Вони й дальше знущалися над Українцями в нелюдський спосіб. Це довело до нового кордону між Галичиною, а великою Україною. Галичани казали — видав нас Петлюра на поталу Ляхам і стали думати, як би їм на власну руку оборонятися від цього ярма. Почав акцію Петрушевич.

Тоді знов закордонні Українці стали гніватися на Галичан за їх сепаратистичні стремління.

На мою гадку тут не стільки винен Петлюра, (а вже цілком без вини Петрушевич), скільки винні ці короткозорі польські політики, які дуже числили на силу й поміч антанти і замісць організувати свою етнографічну Польщу, сягнули руками по Данціг і Одесу. Ані першого ані другого не дістали, а можуть втратити Варшаву. Та це їх річ, це кара за їхні непростимі провини супроти права народів на самостійне істнування. Тепер вони дістануть лекцію політики, якої жаден народ не дістав, бо з одного боку пруть на них російські большевики, а з другого грозить їм внутрішнє повстання-революція.

Ми, як вище сказано, повинні собі сказати, або йдемо з народом, або проти народу.

Коли з народом, то повинні робити те що роблять повстанчі армії на Україні, бо вони є безпосереднім голосом народу, це-ж наші селяни, котрі захищають право до землі і до власної держави.

Нам треба порозумітися і утворити спільний фронт з Махном і другими.

Єсть у Петлюри гарні люди, єсть у Петрушевича, єсть і між гетьманцями не якібудь голови, а Винниченко це теж не ворог України. Всі ми одного хочемо, щоб та Україна була. Чому-ж нам не порозумітися, чому банда злодіїв, шантажистів і мародерів народнього добра компромітує перед цілим світом імя України, а люди чесні і розумні стоять осторонь і тільки зітхають, дивлячись як наш державний віз котиться у пропасть? Отсе наш найбільший гріх. Кількох людей з хорими амбіціями хоче бути гетьманами, з їхньої хороби користає шайка злочинців, а на тім терпить Україна.

Галицькі полки, особливе Січові Стрільці та закордонні повстанці — це справжні оборонці самостійної України, це герої, перед якими треба вдарити чолом, але наші політики завели сподівання народу.

Вони бються, як мухи об вікно, раз вдарають головою у Берлін, Відень то знову у Варшаву, Париж, Лондон, слухають своїх чорних духів, усяких так званих уповноважених послів, котрі пють, гуляють та роблять міліони, а народ гине на „хороби, тратить останки своїх культурних добутків, страдає у всіляких таборах, а все-ж таки не опускає рук і не хоче йти ані в ляцьке, ні в царське, ні в большевицьке ярмо!

Не вже-ж ми цього не бачимо, не вже-ж ми й дальше хочемо робити все, тільки не те, чого бажає народ?

Так не повинно бути, та на жаль так воно є.

Ми маємо більше довіря, хоч до антанти, хто до большевиків, тільки не маємо віри в життєві сили народу. Це рахунок дурний. Ані антанта, ані большевики не хочуть України, хоче її український народ.

Це собі треба сказати, треба зединитися і піти з народом.

А так що? Петлюра підкопав собі велику симпатію у селян, Винниченко підкопує, бо поїхав кудись в Москву, а тимчасом Врангель йде на Україну, як ішов недавно тому Денікін. Тепер він ніби в добрій злагоді з нашими повстанцями, але треба тільки чекати, щоб він носунувся на Україну і тоді цісамі повстанці обернуться проти його, як було за Денікіна і пічнеться новий степовий танець.

Мимохіть насуваються три питання: перше, що зробить з собою Петлюра, коли Поляки замиряться з большевиками? Друге: чи вторгує що Винниченко в Москві, а Петрушевич в Парижі? а трете, як до самостійної України поставиться Врангель і як до його поставляться українські повстанці? Ці три питання, це питання нашого „бути, або не бути" і на них одинокою відповіддю було-б порозуміння наших політичних груп та утворення спільного фронту з українськими повстанцями, бо тільки на волі широких народних мас можемо збудувати якусь трівку й сильну державну форму.

Це обєднання потрібне нам рівно супроти антантсько-польських імперіялістичних змагань, як і супроти врангелівсько-царистичних стремлінь, а також супроти большевицько-обєднуючих тенденцій. Хто не бачить, грішить супроти народу й супроти будучности самостійної України, бо тут річ іде не про Петлюру, Петрушевича, Винниченка і Скоропадського, а про те чи бути Україні вольною, чи дальше стогнати їй у ярмі.

Федір Марченко.

Замітка від Редакції. — Ми не знаємо дійсної правди про теперішні внутрішні відносини на Україні. Одначе з поглядом нашого кореспондента не годимось. Тепер на Україні є війна двох сил: **революції і контрреволюції.** Революцію обороняють большевики українські разом з московськими, а проти них стоїть контрреволюція: Польща, Врангель і Франція. Повстанці можуть мати найкращі ідеї, але коли вони виступають оружєм проти большевиків тоді, як вони одинокі оставились при обороні революції, то очевидна річ, що вони шкодять революції.

По побіді революції Україні треба передівсім **мира.** А в часі мира инша річ; в часі мира, коли не буде безпосередньої небезпеки оружного виступу контрреволюції, Українці повинні взятись не так до повстання як радше **до внутрішньої організації своєї держави.** Перша річ — повинні скликати **загальне народнє зібрання** з цілої України. В сьому зібранню повинні взяти участь свобідно вибрані представники **трудових мас,** отже **трудового селянства, трудового робітництва трудової інтелігенції;** одним словом, повинен зібратись **перший революційний парлямент,** який складався би тільки з представників робітних людей, з виключенням визискувачів, які живуть не лише від своєї праці, але й від инших. Це зібрання повинно би ухвалити свобідно вибраний уряд і відповідних робітних людей. Коли ті вибори будуть переведені **справедливо,** то в сьому парлямент буде **більшість селянських заступників;** тоді **й Україна буде також правлена тою селянською більшістю, а не міською меншістю як є тепер.** І треба теж тоді тій селянській більшості оставити до рішення не лише про внутрішній устрій України але й також про її звязки з другими сусідніми республиками. І аж се рішення більшости трудового народу України повинно бути міродатне для цілого народу і цілого краю.

А покищо перед Українцями не має питання, чи **більшість чи меньшість** має правити на Україні, або чи має правити **трудове селянство чи міське робітництво.** Покищо перед Українцями стоїть одно, найбільше питання: **з революцією чи з контрреволюцією?** Як Українці з революцією, то ставати їм до **єдиного революційного фронту большевицького,** а як проти революції, то ставати проти цього фронту.

Наша газета все була за тим і тепер стоїть за тим, що український народ може виграти тільки на революції, а контрреволюції може тільки програти, і тому все заявлялась тільки за революційною політикою на Україні. Коли-ж тепер дійсними обороницями революції, що борються з оружєм в руках остались на Україні тільки большевики «(і ті партії, що їх підтримують), то, так як перше, що Українці повинні пристати до єдиного революційного фронту большевицького.

Аж як настане мир, прийде пора на перебудову України на правах цілого працюючого народу на її землях.

Тарас Шевченко.

ПОСЛАВ НА ЗЕМЛЮ ЇМ ПРОРОКА.

Неначе праведних дітей,
Господь, любя своїх людей,
Послав на землю їм пророка—
Свою любов благовістить,
Святого розуму учить.
Неначе наш Дніпро широкий
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко,
І, ніби тим огнем, пекли
Холодні душі. Не злюбили
Пророка люде і женили
Його, і з'ялости, змії, князи
А потім... люде, рід лукавий,
Господнюю святую славу
Ростили і чужим богам
Пожерли жертви, омерзились
І мерзостям світа — горе вам! —
На стогнах каменем побили,
І заходилися гулять,
Святою кровію щинкувать!
І праведно Господь великий
На вас, на нього, на вас диких
Кайданы ланцюги кувать,
Глибокі тюрми муровать,
І, роде лживий і жестокий,
Замісто кроткого пророка,
Царя вам повелів обрать!

КОНВЕНЦІЙНІ ПРОЄКТИ.

X.

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Так як минувшої конвенції так і тепер перед сею конвенцією всі місцеві відділи У. Н. Союза та поодинокі члени сеї організації будуть висказувати в часописі „Свобода" яко органі нашої організації свої думки в справі добра і розвою її на будуче. Тому і відділ 217 У. Н. Союза хоче висказати те, що члени згаданого відділу завважали через послідні три роки нашого розвою.

1. Український Народній Союз має гарний клич, котрий міститься в параграфі 5-тім статута, в котрім кажеться так: „Єдинити братно всіх Українців і їх потомків, замешкалих в Америці, без огляду на їх політичні чи религійні переконання" і т. д.

Чи богато сповнено після того клича? А як ні, то чому? Причин знайдемо богато. Хоч головний уряд У. Н. Союза не робить жадної ріжниці в приниманню членів до У. Н. Союза, то однак не богато та організаційна робота поступила наперед. Як ми висше згадали, причин є богато. Одна з найбільших причин то є, що головний уряд нашої організації не тримається стисло того гарного клича, який каже зєдинити братно всіх Українців без огляду на їх політичні чи религійні переконання. Щоби оправдати нашу думку щодо тої справи, то візьмім хоч би той примір: На головній конвенції У. Н. Союза в Гарисбургу, Па., делегати на конвенції ухвалили, що заряд нашої організації не має робити жадної роботи, котра ішла проти ухвали конвенції, то є проти параграфу 5-го. А тимчасом, бачимо, що через послідні три роки підчас европейської війни, коли наша імміграція, а іменно робітники, з котрих складається У. Н. Союз, боролись і боролися на те, щоби більше не було ріжниць, щоби раз на все позбутись поганої навички, що була в нас дотепер, мовляв, той галицький, а той російський Українець....... (речення недокінчене.)

Нам робітникам немає жадної ріжниці і коли головний уряд У. Н. Союза без відома і дозволу членів **лучився з якимнебудь політичним тілом,** з котрими робітники не годяться і є противні таким партіям, то робить шкоду нашій організації. Головний уряд робив се через послідні три роки. Лучився з ріжними людьми, з ріжними комітетами щось аж 7 разів. Се була причина, чому наша організація не осягнула бажаного успіху. Робітники, котрі не годились на таку роботу, не поступали в члени У. Н. Союза. Чи головний уряд робив се для якоїсь доказувати. Однак знаємо, що з того не вийшло жадної корисні нашій организації, та бачимо, що члени відділу 217 домагаємось від слідуючої конвенції, щоби ті всі похибки направити. Щоби урядники нашої організації не могли брати жадної участи ані жадних зобовязань від жадних політичних груп без відома всіх членів.

2. **Щодо просвітної діяльности У. Н. Союза.** Після параграфу 111 У. Н. С. ми читаємо: **„Обовязком головного уряду У. Н. Союза є видавати місячні книжки, письма або газетки для просвічування членів і їх дітий; давати відчити, закладати гімнастичні і танцювальні клюби та уживати всіх инших способів до науки і просвічення членів".**

Тут знова можна поставити питання, хоч би примірно таке: **Кілько головний заряд видав місячних письм? Кілько книжок? Кілько дав відчитів? Кілько заложив товариських клюбів?** і т. д.

Правда, зараз по конвенції, **просвітна комісія** видавала місячні книжки і то не надовго. Здається, робота була неоплачена і редактори покинули, а що решта з висше згаданого, не зроблено майже нічого. Як здається, заряд був занятий чим иншим; здається були важнійші справи при заложенню ріжних комітетів ніж просвітна робота, власне тоді, коли тої просвітної роботи було найбільше потрібно.

3. Що до органу **„Свобода".** Заряд „Свободи" все обстоює при тім, що „Свобода" є найбільшою і найтаншою часописю. Тимчасом, ми бачимо, що воно представляється цілком инакше. Редактори „Свободи" ніяк не хотять зрозуміти, що, пересічному читачеви є замало передрук новинок, часом взятих вже із старожитних газет. Помимо того, що робить Комітет, з чого складається перша сторона часописі. **Знайдеться трохи якогось матеріялу** і тим заповниться другу сторону. А 3, 4, 5 і 6-та сторона, то і не згадуй, бо здається редактори лише на те, **щоби ані** такі стороні не було місто, і маємо теперь оголошення, що „кавфмани", українські лікарі та банкири, які ошукують нашого робітника. Те місце можна заповнити якимось науковим твором, за який тепер наш робітник так тужить. Чи треба видавництво „Свобода" брати тільки на доходи? Після заяви самого видавництва — ні! В числі 94 „Свободи" сказано, що „Свобода" не виходить за вижебрані гроші. То правда, але коли ж так, то чому на дається того, що робітники хочуть, та за що вони платять. Ми не платимо на те, щоби там поміщувати свої оголошення ріжні несовісні компанії, але на те, щоб дістати просвіту.

Тому члени відділу 217-го домагаються від головної конвенції, щоби на будуче орган нашої організації служив виключно для добра наших членів а не всяких „бизнесменів".

Коли „Свобода" помістить наші думки, то се буде добра У. Н. Союза, нашої організації.

За відділ 217 У. Н. С. в Рочестер, Н.Й.
Микола Мурашко, делегат.

XI.

КАРНЕҐІ, ПА.

До всіх товаришів і братів У. Н. Союза, а головних тих делегатів, котрі мають прибути на сьогорічну конвенцію до Філаделфії, Па.

Желаємо доброго успіху всім делегатам і урядникам У. Н. Союза, щоби ся 15-та конвенція відбулась як найкорисніше для членів У. Н. Союза на будуче. Щоб прийти до порозуміння під 20 згляд між всіми Українцями, котрі живуть тут в Америці так, щоби не було між нами агентів ні Пілсудського, ні Денікіна та прочих иних. Тай скажім раз собі в очи, хай вже між нами згода і любов. Щоби ми тепер від нового відбудуємо свою Україну, в котрій не буде вже панщини пане, ні жодних спекулянтів, котрий їсти хоче, а робити не хоче, тільки будемо всі рівні, значить: без хлопа і пана. Тільки нами в Америці треба згоди і то такої твердої згоди.

Насамперед треба нам взятись до науки, щоби ми вже раз зрозуміли, кого маємо підтримувати на своїх плечах. Ми сказали, що мусимо підтримувати таких як ми самі. Не йдім за такими, що хотять з нас жити, а не хотять нічого робити. Тож взиваємо всі хделегатів сеї конвенції, щоби всі рішили як один, бо то буде залежати від Вас самих на будуче.

Насамперед погляньмо, де наша **просвіта.** Таж ми маємо свою українську інституцію, так звану організацію, так званий У. Н. Союз, в котрім можна було хотяй трохи начерпати науки до вірних, а того, як бачимо, в нас нема. Від нашої послідної конвенції за три роки чого ми тут навчились? Роздорів тай незгоди. А хто нас того научив? Сама наша інтелігенція в Америці. Бо нашої брати в краю, то хотяй за той час научились нового ремесла. А нас вже научили підтримувати своїх запроданців, як Петлюру з його бонком і других їм подібних. Так і нині бачимо, що ми маємо з тої науки. Цілу нулю. Отож жаль нам за нашу власну часопись „Свободу", що вона через цілий той час заповняла сторінки свої такою безкорисною для нас наукою. Тільки трималась в тісних зносинах з інтелігенцією, що їхні не були членами У. Н. Союза. А коли наше товариство висилало було делегата на зїзд до Ню Йорку, в 1918 році, і прирочуючи йому резолюцію, то наша „Свобода" не помістила так як ми її уложили без огляду на те, що зїзд був принял ту резолюцію. Отож хай сьогорічна конвенція поспростовує ті всі помилки, котрі зробилися без той час в нашій організації, з наукою для нас, а календарями кождого року, так і з майбутнім У. Н. Союза, бо наші урядники робили, що їм подобалось, навіть не питалися своїх членів. Тому ми радимо, щоби про нашу організацію рішало всі члени У. Н. Союза а не одиниці. Не від річе буде згадати, що ми члени У. Н. Союза не знаємо до того часу, на який підстаті Україну маємо будувати, аж доперва пізнали ми, що нашої брати в старім краю кладуть свої буйні голови за свободу українського народа так звану радянську Україну, котру і ми повинні підтримувати як морально так і матеріяльно. Отож мусимо відлучитися вже раз від тих обманців, котрі хотять нас прилучити до Польщі, чи там до Росії.

А ідім, куди наші брати пійшли в старім краю і злучімося з радянською Україною; тоді здобудемо собі і для своїх дітий свобідне життє.

З привітом Товариство.

Товариство ім. Тараса Шевченка, відділ 384, Карнеґі, Па.

XII.

ЛИТЯ ФОЛС, Н. Й.

Кілька тижнів минуло від проголошення конвенції Головним Урядом У. Н. Союза.

Від того часу не бачив я ані одного проекту. Видно, що у нашій організації все в порядку і до поправи немає нічого. Думаю, що хвальна редакція помістить ось кілька моїх увіг.

1. Щодо **параграфу 167.** Сей параграф пише так: за утрату трох пальців, то є пальця вказуючого і середнього 50 долярів; за утрату цілої руки 100 долярів, за утрату всіх пальців на обох руках 150 долярів і т. д. За отсей параграф на минувшій конвенції в Гарисбургу, Па., було немало нарад але прийшло до того, що оставили його до полагодження головній управі. Правда, головна екзекутива почислила як могла, але для нас, членів У. Н. Союза, є великою кривдою параграф 167. Бож подумайте товариші, члени і членкині, коли не дай Боже, хто з нас утратить всі пальці на руках або обі руки, або обі ноги, щоби міг робити і кормити, то запомогу дістанемо аж 150 долярів. Коли член стратить обі руки або обі ноги, тоді він не є здібний до праці. Отже я подаю від розвагу членам У. Н. Союза, щоби параграф подумали над отсим моїм проектом. Я пропоную, щоби член, коли утратить палець, отримав запомоги 50 долярів; за утрату палюха вказуючого і середного 250 долярів; за утрату цілої руки або всіх пальців половину посмертного, значить того, на кілько член був обезпечений. За утрату обох рук, або обох ніг, або лише руки або ноги У. Н. Союз виплатить ціле посмертне. Коли член зістане укоджений на тілі так, що не є здібний до праці, не буде міг чим заплатити місячні вкладки, тоді видій його сспендовує. В той час такий член остане прошеним хлібі у людий. Тому параграф 167 має бути поправлений.

Дальше щодо **параграфу 292.** В нім говориться, що похоронних коштів не можуть виносити понад 200 долярів. Моїм проектом є, щоби отсей параграф не означував, кілько має виносити похорон члена, лише щоби Головний Уряд виплатив тільки відділам, кілько відділ понесе похоронного кошту. А які кошти були, то вже всі урядники мають подати головному урядови цілий похоронний розхід.

„Свобода", щоби виходила і надалі три рази на тиждень, але в більшім обемі. А то длятого, що тепер часами „Свобода" виходить на шість сторін і майже ціла з оголошеннями. Не маю на гадці, щоби оголошення цілком знести. Але є такі оголошення, що не пристоять, щоби люди не тільки на шкоду членам і передплатникам „Свободи". Таких оголошень не слід приймати, а на тім місці подавати більше новинок або телеграм.

Отсих моїх кілька увіг піддаю членам і делегатам на конвенцію відділів У. Н. Союза.

Ілія Конекевич,
307—5-та ул.

Роман Купчинський.

ПІСНЯ У. С. С.

Засумуй трембіто
та по всьому світу,
що звело Галичанам
сорок тисяч цвіту.

Засумуй трембіто
та на всі Карпати,
щоб не ждали сина з війни
ні отець ні мати.

Засумуй трембіто
та на все Підгіря,
щоб не ждала дівчинонька
хлопця на весіля....

Весна, 1920.

1772 ЧИ 1920?

Польща знає, що ніхто не лакомий є на панованнє і тому з її „історичними границями" з 1772 року історія іде дуже тяжко.

Легко то прочитати про лицарські чуда в чудацьких повістях Сенкевича і по прочитанню захотіти тої „історичної Польщі", в яку Сенкевич ті чуда пакував. Але ціла біда, що та „історична Польща" то властиво не є жадна Польща! Що то за Польща, як там нема Поляків, але Українці, Білоруси і Литовці?

Вправді була там польська шляхта, що ніби походить з того лицарства, про яке пером вимахував Сенкевич як пяний ногами, але хто її там хоче? Власне ті народи були готові ту шляхту, хотяй вона і лицарського походження а навіть і крови блакитної, випросити до дому — то є до Варшави, — але вона не далася... і сама скорше втікла ніж би було треба. Вона гнала назад прийти, але не по лицарськи звичаю, — зі щитом або на щиті —, а по иншому звичаю за плечима хлопського війська і шандарів, силуваних боронити панського бізнесу. А вже-як би ті „лицарики" прийшли на Україну, на Білорусь і на Литву, то, маєш, бабо, „історичну Польщу", широку піздовжку, а довгу навшир, як би каже Лях „од моржа до моржа".

Зробити такий плян на таку Польщу це є жадна штука, бо як люди думають і тепер ракетою на Марса, то чому би Пілсудскі і Падеревскі не могли летіти „од моржа до моржа"? Також не є жадна штука за французькі гроші і з французькими гарматами гнати „од моржа до моржа". Але вже штука є там встояти.

Бо над морями, як звісно, все є противні вітри, котрі нераз історію цілу обертають до гори ногами, а що то їм значить обернути до гори ногами таку історичну Польщу?!!

Бо саме такі вітри сперли були й „історичну Польщу". Ще ледви станула була над Дніпром і щойно гледіла на днище і на південь завидним поглядом „до моржа", ...а вітер їй тут наразі як подує, так „історичної Польщі" нема.

Тільки майнула і дременула назад до Варшави.

А за нею, а радше ще попереду неї усе „лицарство" шляхотське, що сей „історичний рід" виводить з 1772 року. Бо лицарство все йде попереду, а польське навіть в утечі. Є в тім її консеквенція.

• • •

1772....

Чи то сон?

А прецінь була вже історична Польща в Києві. Вже була надулась як голуб на огні, а тепер що з того?

Дома, у Варшаві, під московським караулом, але стереже історичних границь від сходу?

Вертиться сарака „історична Польща" як муха в окропі; не зна, що діяти....

Аж тут Пілсудскі і Дашиньскі виїздять на коні тай отповідають:

— Пійдемо, браття лицарство, ще раз на історичні границі! З Богом вперед!

І пійшли.

Але тут Буденний, а далі таки небуденні й вечні генерали, а все бють. Отже „лицарство" знов на заході, а все попереду.

Ще одна проба.

Щоб прийти „лицарство" на Вильну, столицю Литви.

Колиж і там бють. Таки прості, буденні литовські їздці пражать панство „лицарство".

Що-ж робити?

Правда, „рицерство" все попереду, — але „ойчизна се курчи". Бо як-каже „вєлькі дух Польскі" без Вільна, Львова, Мінська і Кийова німа Польскі".

Німа Польскі".

Французькі гроші награбажуівали були історичного трупа з 1772-го року і пустили були його в рух. Але той штучний рух потах і труп таки остався трупом.

Ані гроші, ані „рицерство" вже не помагають.

Ще чогось морочиться в Галицькій Україні, під Гнилою Липою, але се його остатнє пристановище.

Уже і в Франції про се переконались і у Вашингтоні і в инших краях. Вже не вірять в Європі.

Не вірять в „історичну Польщу". Ані в нумер „44".

Тепер Поляки повинні спалити всі свої історичні книжки з Історії і цілого Сенкевича.

І вибити собі з памяти нумер Міцкевича „44".

А братись до будовання **не історичної але національної Польщі.**

В етнографічних границях.

Не з 1772 року але з 1920.

Шкода часу і атласу, а навіть і атласу, бо пощо його захляпувати „історичною Польщею".

В СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ГАЛИЧИНИ.

Газета „Україна", яку видає віденське Петлюри, що є тепер в Східній Галичині, подає такі вісти із східної частині нашого краю, в якій тепер находяться війська Буденного:

До **Борщева** прибув і розташувався **галицький военно-революційний комітет,** на якого чолі стоїть **Головкін.** Це є найвища і-з найбільшими уповноваженнями організація для Галичини.

"Особоуповноважений по цивільним справам Галичини є **Козоріз,** член комуністичної партії (большевицької) України, з назвою: **головний комісар при военревкомі Галичини.**

До Бучача прибула **„Головна галицька надзвичайна комісія".**

З **Чорткова** доносять, що з приходом большевиків владу взяв у свої руки **місцевий революційний комітет,** в склад якого входить двох Українців і один Жид. Польскі товариства закриті. Працює тільки польський „Агітаційний комуністичний пункт". Влада всіми силами бажає зєднати собі селян. Пісні „Ще не вмерла Україна" не вільно співати.

В **Гусятині** оголошено мобілізацію. По селах їздять агітатори з галицької бригади, яка стоїть на фронті під Бродами.

БОРИСЛАВСЬКЕ ПЕКЛО.

Коли минете повітовий город Дрогобич (у Галичині), відєте на розлогу долину замкнену луком довкола височин, лісами вкритих горбів.

На долині побачите півтори тисячі деревляних веж, що стерчать з моря всіляких будівель. Ці веж свищуть, скриплять, гудуть, ці будівлі сопуть і стогнуть безнастанно, мов би їх томила якась тяжка хороба.

По долині, далеко під гори, розкинені велитенські зелізні резервуари, як у городських газівнях.

В днину, над цею долиною знімається туман диму і випарів усяких, в ночи мерехтять тут міліони електричних світел.

Земля дріжить, як би її на муки брали, на тортури.

Це Борислав, галицька Каліфорнія. Тут добувають з землі нафтяну ропу, тут копають земний віск.

Тисячі сверлів вверчуються в землю, на тисячі метрів глибини, щоб добитися до жили, якою протікає золотоносна ропа. Ніби невблаганні гадюки всисаються в лоно землі, щоб пити її соки — кров.

Борислав, це старинна українська оселя. Тут з давен-давна мешкав наш селянин. Орав, сіяв, тішився і плакав, як скрізь на нашій широкій землі. І думки не мав, що його ріля може дати щось більше, ніж збіжжя та золоті пшениці. Аж прийшли чужинці і стали вертіти його ріллю ниву.

За що було купували її від його, або набували право вкрення. Почалося бориславське пекло. Не на міліон, а на міліярди скривджено народ. Селянин продавав за щобудь батьківську ниву, а купець добував із неї незчислими гроші. Ставав міліонером, купував палати, їздив по Монако і Монтекарлях. Із звичайного Мошка, або Ицка робився фігурою, яку видно було в світі, ставав нафтяним королем.

А селянин, з якого ниви пішли ці маєтки, часто-густо вмирав трагічною смертю, як звичайний наймит, як строк вибув, бо другий, на котрий виплата за самообіжнє не ....

Один з найкращих та найвизначних капіталістичних процесів у новому світі, одно з найпітересніших життєвих явищ на цілій нашій території. Недалеко від Борислава лежить село Нагуєвичі.

Там родився великий письменник Галицької України, Іван Франко. А в Бориславі є народня школа. Там довгі літа був управителем Стефан Ковалів.

Обидва вони знали Борислав, як не можна краще. Обидва пізнали і зрозуміли цей штудерно придуманий апарат до висисання міліонів із землі, одним на розкіш, другим на горе. Обидва відчули тую непростиму кривду, яка ділася і діється природним власникам бориславської золотодайної землі. Обидва були малярами і історіографами бориславського пекла.

Франко — універсаліст. Борислав, це була одна тільки з тих чисельних, дуже численних тем, яких доторкався він своїм „життєм і словом".

Ковалів, так сказати, з головою пірнув у бориславську ропу, поза Бориславом майже світа не бачив.

Франко, енциклопедист, бачив у Бориславі соціяльні, економічні, суспільні й всілякі други проблеми, але як вроджений поет-мистець він і там шукав нових жерел краси, давав Бориславські малюнки, перепущені крізь призму своєї власної болючої душі.

Ковалів дивився, слухав, помічав і побачене та почуте передавав способом простим, нехимерним, дуже часто з тим характеристичним для нас гумором, що сміється крізь сльози.

Франко дивився не тільки в глиб бориславських шибів, але як скрізь, так і тут, зазирав ще глибше у душу тих людий, що конозилися кругом отсих бориславських шибів.

Ковалів писав більше анекдотично. Франко був поет-фільософ, Ковалів, педагог, що в школі учив дітий, а в вечер творив бориславські оповідання.

Але обидві ці імена, хоч не рівні щодо сили звуку, які оставлять в історії української літератури, обидва ці імена тісно звязані з історією Борислава. Це перші нераз Бориславського пекла, для яких це пекло було не лише темою літературних творів, але справою життя, питанням серця.

Франко, вмер у Львові за першого наїзду Москалів, не „Мойсей" на порозі обіцяної землі, до якої провадив свій народ.

Вість про його трагічний кінець потрясла цілим нашим народнім організмом і відбилася далекою луною в цілому культурному світі. Це правдиво могутній дуб в нашій українській літературі.

Стефан Ковалів (псевдонім „Пятка", або: „5-ка") умер недавно в 72 році життя. Втрата ся не зробить такого вражіння на українському громадянстві, та ще й серед якогось яке на території Борислава відчують її дійсно. Там він був загально відомою, характерною постатею.

Роджений 1848, революційного року, тоді як у Празі відбувся перший зїзд „руських учених", він уявляв собою спорий шматок нашої історії. Видно на нім було кілька слоїв нашої народньої культури.

Наумович і його „Наука", Качковський і „Народний Дім", Трещаківський, В. Барвінський і народовці, Франко і радикали — всі ці напрями оставили свої сліди на його громадській і літературній появі. Для історика української культури буде покійний Пятка цікавим науковим обєктом, але історія літератури скаже йому своє спасибі за його „Ройтів шиб", „Безконечний шпіндель" з „Дрогобицького найду" й за богато других оповідань, писаних живо, зрозуміло, теплими, зо сильної безпринципности, пильно помічувавь і власних богатих переживань.

Писав не тільки для дітий, а і з душі.

Богдан Л.

ВОНИ ТЕЖ УЖЕ БУЛИ ВКРАЇНІ!

[illegible]

Зараз тільки цей Тернопіль
В Москалів одбили,
Стрільці наші на гостину
Туди поспішили.

Один стрілець знайомого
Струля зустрічає.
„В яких восько ви служите?"
Струль стрільців питає.

„В Українських Стрільцях — каже —
Ви про їх не чули?"
„В Українських?! Ні, ми також
Вже Вкраїні були!"

Само собою не Руданський.

ЩО ТАКЕ РАДЯНСЬКА ВЛАДА І ЯК ВОНА БУДУЄТЬСЯ?

II.

(З „Нової Доби").

Що таке рада?

Для ріжниці від других держав — соціялістична радянська республіка зі споду до гори управляється виключно самим працюючим людом, який вибирає для цього ради селянських, робітничих та жовнірських (салдатських) депутатів.

Нема в радянській республіці й не повинно бути ніякої другої влади, окрім радянської. На селі — рада, в повіті — рада, в місті, краю, та в самому центрі — ради.

Не повинно бути теж окремого істнування робітничих, селянських і других рад.

І робітники, і селяне, і жовніри, словом весь працюючий люд даної місцевости вибирає одну спільну раду робітничих, жовнірських, селянських, та инших депутатів.

Сама рада — це або збори всіх правомочних громадян, наприклад сільська рада, або збори депутатів, вибраних працюючим населенням, як повітова, міська, краєва рада.

На підлягаючій їй території та в межах своєї території рада є вища влада.

Рада — установа законодавча. Вона виробляє закони та постанови, вибирає виконавчу владу, дає напрямок її діяльности та контролює її.

Виконавчою владою ради є виконавчий комітет. Він то властиво несе весь тягар праці й всю відвічальність перед радою.

Раду скликається виконавчим комітетом по його побажанню або по домаганню не менш половини членів ради. Міська рада повинна скликатись не менше 1 разу в тиждень, а сільська не рідше, як 2 рази на тиждень.

Як повинна бути організована праця ради?

Для доброго провадження справ, виконавчий комітет, вибраний радою, організує відділи; які відділи повинні бути в раді, ми скажемо далі.

На чолі всякого відділу стає завідуючий ним, член виконавчого комітету, який відвічальний за всю працю відділу. Більше трудні й важкі питання він переносить на обговорення до виконавчого комітету. Инші-ж він розвязує самостійно, віддаючи відповідні розпорядження гуртові своїх співробітників.

У великих радах (починаючи з повітової) при завідуючім кождим відділом, складається керуюча колегія з 3-х і більше осіб, яких назначає виконавчий комітет. Усі члени колегії повинні бути в числі виконавців праці даного відділу.

Вся праця кождого відділа уподіляється на дві ріжні частини; з одної сторони — праця загального політичного керування і контроля; з другого боку — технічна праця. Першу працю можна доручити тільки відповідальним радянським робітникам. Другу можна і треба доручити технікам-спеціялістам. Без інжінерів, лікарів, агрономів, офіцерів, рахівників, вчителів і т. д. радянська влада, як і усяка друга, не може обійтись. Поміж вибраних депутатів таких людий знайдеться не богато. Для того треба їх наймати, але, розуміється, всю їх працю поставити під острий контроль певних товаришів, членів виконавчого комітету.

Далі ради повинні намагатися по можливости скоротити витрати на утримання радянських установ. Радянська влада не повинна коштувати народові дорожче старої, цісарської або польської влади. Це треба тямити радянським робітникам. Праця ради вперед не піде від того, коли замість декількох спеціялістів посадити два-три десятки недосвідчених, малознаючих товаришів.

Число членів виконавчого комітету повинно бути на селах не більш 5, а по містах не більш 15, за винятком дуже великих міст, де кількість членів звичайно мусить збільшитися. Вибори провадяться з розрахунком по 1 члену комітету на 50 членів ради, але не менш 3.

Члени виконавчого комітету й є саме господарі на місцях. Вони самі можуть і не бути спеціялістами по ріжній праці, лише би вони підшукали собі знаючих виконавців. Досить, щоби ці товариші були людьми політично твердими й не здавали позицій радянської влади.

Сільська рада.

Сільська рада — це загальні збори всіх повноправних громадян села, тоб то всіх працюючих, які досягли 18 років віку. Ріжниця тут з попередними зборами, чи радою громади тільки та, що в такій раді нема богача. Сільська рада збирається по мірі потреби, але не рідше як 2 рази на тиждень, щоб вислухати та розібрати всі ті справи, які не могли порішити своєю владою члени виконавчого комітету, як, то: наділення землі, будова, школи, доріг, мостів, вибори й т. д.

Рада збирається в вільний від праці час, а члени її не отримують ніякої платні.

Рада вибирає зі свого круга виконавчий комітет в числі від 3—5 людий, який заміняє попереднього сільського старосту (війта) і виконує всю біжучу працю, доручену йому радою, від одного засідання до другого.

Члени виконавчого комітету отримують платню від ради по обрахунку, який він подає до повітової ради. Платня призначається відповідно з місцевими умовами життя і з таким обрахунком, щоби члени виконавчого комітету отримували платні не більше, як досвідчений, добре знаючий своє діло робітник.

Як що село велике і загальні збори повноправних громадян не можна влаштувати, то вибирається сільська рада депутатів: по одній людині на 100 мешканців, але не менш 3 і не більше 50 депутатів.

Речинець уповноваження ради 3 місяці.

III.

11. Повітова рада.

Повітова рада це — зїзд депутатів, вибраних сільськими радами. Його можна порівняти зі старим повітовим вібранием.

Повітова рада вибирається по 1 депутатові на 1000 мешканців, но не більш 300 на цілий повіт. Сільські ради місцевостий, які нараховують меньше як 100 мешканців, обєднуються для виборів депутатів на повітовий зїзд.

На зїзд вибирають також ради міст, які нараховують меньше 10.000 мешканців.

Вибори завсіди ведуться згідно з нормами, які установив відбувшийся раніш зїзд.

Повітова рада вибирається на речинець 3-ох місяців, та скликається, або по розсуду виконавчого коміту, або по жаданню рад, які обіймають не меньш одної третьої частини населення повіту.

До кругу завідування зїзду входять слідуючі питання:

1. Загальне політичне справоздання виконавчого комітету про його діяльність та дальший напрямок його праці.
2. Питання, запропоновані на розвязання вищою радянською владою.
3. Обговорення і затвердження приходно-витратного обрахунку повіту.
4. Назначення нових податків.
5. Земельні, господарські та культурні питання.
6. Вибори військового комісаріяту повіту з двох політичних керманичів та одного військового фаховця.
7. Вибори повітового суду в складі 3-ох осіб.
8. Вибори депутатів на краєвий та вседержавний зїзд.
9. Вибори виконавчого комітету.
10. Ріжні другі питання.

Всі постанови повітової ради для всіх громадян повіту мають силу закону, а за невиконання їх винуватці відповідають перед революційним судом.

Усі сільські і маломістечкові ради повіту підлягають повітовій раді й не можуть іти проти постанов останньої. Тільки в питаннях цілком місцевого життя повітова рада не втручається.

Одно з найважніщих завдань зїзду — це встановлення податків в повіті. Установлені радою податки провадяться в життя волостними радами, які самі не мають права накладати податки. (Тільки тимчасово, поки повітові зїзди цього податкового обложення не встановили, сільські й маломістечкові ради можуть робити це й самостійно).

Скликання повітовогозїзду пристосовується до менту скликання краєвого й вседержавного зїзду, так щоб вибори на ці зїзди могли відбутися без непотрібної витрати коштів та часу.

Скінчивши свою працю, зїзд розїзджається і залишає для виконання біжучої праці виконавчий комітет.

Виконавчий комітет обірається в складі не більш 20 людей. Треба просто вибирати зі загального числа більш здатних людей.

Вибори треба влаштувати по фракціях, при чім можна намічати в виконавчий комітет кандидатів і не з числа депутатів зїзду, лише-би зїзд їх затвердив. Скільки людей прийдеться кожній фракції намітити, — це залежить від числа сторонників кожної партії на зїзді.

Вибраний таким чином виконавчий комітет, вибирає зі свойого кругу голову, його товариша та секретаря. Опісля комітет поділяється на відділи, які заміняють старі віджиті урядові установи.

Особливу увагу треба звернути на правильне уряджения відділу управління. Цей відділ з одної сторони обєднує й погоджує працю инших відділів, а з другої — звязує місцеву радянську владу з центральною, допомагаючи їй обєднати і направити по єдиному шляхові все керування всеї республіки. Тільки в такому випадку наш край не буде безпорядковою купою окремих рад, а звязаною, міцною і непорушною радянською республікою робітників і селян.

1. Відділ управління ділиться на 4 підвідділи:

а) Підвідділ загальної адміністрації, під безпосереднім керуванням завідуючого відділом, стоїть на сторожі революційного порядку, безпеки і прав робітників та селян; завідує зносинами з центральною радянською владою та иншими радами; слідкує за справедливим виконанням декретів і розпоряджень вищих органів радянської влади; підготовляє та скликає зїзди рад та стежить за правильністю виборів до рад; стежить за пресою; завідує прийомом в громадянство республіки й виходом з його; видає та провіряє посвідчення та перепуски; провадить учот місцевих дармоїдам-буржуазії і. т. д.

б) Підвідділ інформаційно-інструкторський дбає про розповсюдження серед населення правдивих відомостей про декрети радянської влади шляхом устного та друкованого слова, а теж систематично повідомляє центральну владу про діяльність місцевих рад і про положення на місцях; посилає агітаторів та інструкторів в ради для освідомлення та для правильної постановки праці, а також для ревізій і полагодження конфліктів.

в) Підвідділ радянської міліції — працює згідно особливій постанові, яку видано центральною владою.

г) Підвідділ по боротьбі з контр-революцією, спекуляцією та злочинами по службі — працює згідно особливого положення відповідного центрального секретаріяту.

2. Відділ фінансів веде загальне рахівництво виконавчого комітету, складає річний приходовитратний рахунок, стежить за правильною витратою відділами відпущених їм кредитів, обраховує і отримує податки, завідує податковою інспекцією, місцевими прибутковими артикулами і т. п.

3. Відділ військовий завідує учотами гідного до військової служби населення, організацією військових сил республіки, а також всім постачанням їх, військовим навчанням, котрольом над підлягаючими відділами повітових та культурно-освітною діяльністю між військами і т. п.

4. Відділ юстиції (справедливости) завідує революційними требуналами та судами, колегіями оборонців, слідчими комісіями, загально-доступною правною допомогою, нотаріяльними конторами, записами уродин, смерти та шлюбів, переведенням декретів центрального комісаріяту юстиції, завідує вязницями і т. п.

5. Відділ народньої освіти завідує шкільною, дошкільною і позашкільною освітою і вихованням як загальним так і спеціяльним; усіми установами наукового, освітного, мистецького значіння, а також місцями розваги, учотом та роспреділенням навчаючого персоналу; організаціями учнів і т. п.

6. Відділ або Рада Народнього Господарства провадить учот промисловик підприємств, контролює їх, постачає сирим матеріялом і паливом; завідує націоналізованими підприємствами; провадить учот і роспреділення продуктів, завідує будовою громадянських будинків.

7. Відділ земельний завідує учотом земель, лісів, вод та їх роспреділення, організацією сільського господарства та сільських комун, культурними маєтками, розповсюдженням сільсько-господарського знання, машин і знаряддя.

8. Відділ праці завідує взаімовідносинами між робітниками та підприємцями, фабричною інспекцією, робітничим контрольом, робітничим забезпеченням, біржами праці, громадськими працями для безробітних, професійними спілками, промисловими комунами і артілями, постачанням робітників, помешканням, розповсюдженням професійного знання шляхом літератури, курсів і т. п.

9. Відділ продовольчий завідує учотом, приготуванням та роспреділенням продовольчих запасів і предметів першої необхідности; споживчими кооперативами, мукомольними млинами, установлює споживчі норми й т. д.

10. Відділ дорожно-будівничий завідує ґрунтовими та шосейними дорогами, їх будовами та відновленням, організацією способів руху, кінною поштою і т. д.

11. Відділ соціяльного забезпечення завідує тимчасовою і постійною допомогою усім нездібним до праці і взагалі потребуючим громадської підтримки, реформує старі притулки, бурси, інститути і т. д.

12. Відділ охорони здоровля завідує медичною допомогою, шпиталями, санаторіями, амбуляторіями і т. п., лікарсько-санітарним доглядом, боротьбою з пошестями і відповідньою працею серед населення; учотом та роспреділенням лікарського персоналу та організацією санітарних відділів; учотом медицинських засобів та ріжного приладдя, націоналізованими аптеками й т. д.

13. Відділ державного контроля завідує контрольом усіх фінансових операцій рад з їх відділами, всіх радянських установ, банків, скарбниць, управлінь, націоналізованих підприємств і т. д.

Діяльність деяких відділів по необхідности стикається і навіть відчасти може бути одна і та сама. Точне розмежування меж їх компетенції можна зробити з огляду на місцеві обставини, але безумовно необхідно заховати зазначений тут розділ праці.

Згадаємо до речі, що завідування поштою, телеграфом і телефоном відноситься до відповідного центрального комісаріяту. Тільки ті з установ, які мають чисто місцевий характер, як наприклад міський телефон або пошта, залишаються в компетенції місцевої ради.

Виконавчому Комітетові в цілости приходиться виконувати, поперше, ту працю, яку несла раніш повітова управа, а по друге — ту, що виконували старі урядовці та судді. Само по собі зрозуміло, що вся та праця виконується тепер зовсім по новому.

Виконавчий Комітет повітової ради є вища влада в повіті від зїзду, і кожне його розпорядження повинно безумовно виконуватися громадянами повіта.

Виконавчий Комітет постачає средства волостним та сільським радам зі сум, які складаються із податків за від державної каси.

Гроші видаються волостним радам тільки після надіслання обрахунку витрат.

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

МІННЕАПОЛІС, МІНН. Подається до відома, що слідуючий мітінг відділу 385 відбудеться в неділю, 12. вересня. Всі члени мають явитися, бо є дуже важні справи до полагодження. Будеться приймати нових членів. Мітінг відбудеться зараз по Службі Божій. — Й. Ґреськів, секр.

ЕЛІЗАБЕТПОРТ, Н. ДЖ. Тов. „Запорожська Січ", від. 234, повідомляє всіх своїх членів, що трикартальний мітінг відбудеться в неділю, 12. вересня, о годині 2-гій пополудни, в гали звичайній. Просить ся всіх членів, оби явилися на сей мітінг, бо є важні справи до полагодження.—С. Чечель, секр.

Г.

ТАБОР ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ В ТУХОЛІ.

Місточко Тухоля лежить над річкою Неце на Поморю 120 км. на півд. зах. від Ґданська, а 40 км. на схід від теперішної німецької границі. На півд. захід від Тухолі майже до самої німецької границі тягнуться соснові ліси. Серед сих лісів, в віддалі 3 км. за місточком, рівнобіжно по обох боках гостинця Тухоля — Бромберґ простяглись довгими рядами сірі бараки, підземні долівки, своїм виглядом дуже похожі до кінців бараболь. Розпізнати їх можна тільки з близька по вистаючих з землі вершках, критих чорною папою та по вентиляторах.

Цілий табор можнаб поділити на 3 частини: а то півд. зах. частина обіймає приміщення бувшої як і теперішної залоги, канцелярій та складів, півн. зах. шпиталі, півн. східна приміщення для полонених. Бараки усіх частин збудовані з лихого, соснового дерева і бляхи, яких крихку будівлю надірвали часті слоти а в часі ліквідації табору в 1918 році російсько-румунські полонені та сама німецька залога.

Приміщення для полонених ділиться на райони, відділені між собою двома рядами дротяної загороди; з них внішний високий і вигнутий в горі в виді півлука. Один обєкт обнимає три до чотири підземні бараки т. є. звичайні долівки, в приближенню на 100 м. довгі, 5 м. широкі і 5 м. високі, а до 4 л. глибокі. По обох сторонах в бараку набудовані підвищення т. зв. „причі", на яких сплять полонені: для цього відведене для кождого полоненого місце, один m широке, а до 1½ m довге, очевидно без сінника та покривала. Подібно як поодинокі обекти обведений колючим дротом і цілий табор.

В перших днях повнили службу стійки при брамах і поміж одним а другим рядом дротів. Тепер однак стійки стоять і на вні дротяних загород, а не тому, щоби виключити усяку змогу знестися полоненим з переходячим цивільним населеннем та з самою сторожю.

Крім цего на зовні табору є побудовані на видним місци високі башти для стійок зі скорострілами, яких заванием зорити не тільки за полоненими, але і власною вартою. Число варти зависить від погоди, пори дня та вкінці від настрою в таборі. Ці башти це діло німецької руки; по німецькій девізі: „gedeckt und maskiert" вони не пишаються внішним виглядом, а так зручно розположені, що давали змогу і незначній німецькій обсаді володіти над десятками тисячів російсько-румунських полонених. З причини неможливих життєвих відносин та маляричного клімату вимерло до 10.000 полонених, як нам розказували 2 Москвини, які до цьої пори остали в Тухолі а прочі, звільнені в часах революції, остались інвалідами, яких до кінця віку точитиме ревматизм, малярія чи чахотка.

Теперішний табор в Тухолі з його розваленими бараками — це ліс сіріючих, чорних, похилих стовпів, який робить враження старого, самітного кладовища. Ось куди загнала лукава доля наших героїв, що до останнього видержали на своїх постах, заставляючи їх закувати усі свої мрії про волю в гробову, німу мовчанку та ждати від других хвилі спасення... Справді трагедія, що її не знає ні один народ світу!

•

І сам не знаю,
Чи я живу чи доживаю,
Чи так по світі волочусь —
Бо вже не плачу й не сміюсь...

Слова ці вповні можна примінити до життя — буття полонених в Тухолі. Всі транспорти, з осібна старшин і стрільців, піддаються основній ревізії. По військовим розпорядженням полоненому лишається 100 марок, а прочі гроші забирається до депозиту. З инших річий оставляють полоненому: 2 пари білля, 1 убраннє, накривало, шапку і черевики або чоботи, а все проче — мовляв — як добро державне або неправно набуте конфіскується та не видається на них ніяких посвідок. Річий приватної власности не узнається.

Після доковання трусу та переведення дезінфекції — відводять полонених до бараків: мужву до стрілецьких, старшин до старшинських. Послідні живуть в двох відокремлених обєктах в 7-ох бараках з малими місцями призначеними до проходу. Приміщення старшин в прочім нічим не ріжниться від приміщень стрільців. Що більше, положення перших о много гірше, чим стрільців. Ці послідні, меньше бережені чим старшини, були з часом ужиті до робіт поза табором, та користувались більшою свободою.

Відносини гігієчні були неможливі. В бараках за дня горячо, повно пороху, піску, сморід з поблизьких лятрин, а нічю пронимаюче зимно. До того в слотливу пору затікав з усіх сторін дощ. Білля не було кому прати, отже кождий мусів сам собі полокати зимною водою, бо огнів в таборі не вільно було розкладати, а в прочім не було й посудин, пригожих до виварювання. Так були ми приневолені жити в бруді і в плюгавстві, що остаточно було причиною появленняся тифу і червінки.

Харчі були дуже погані. На сніданнє гірка кава. На обід давалась переважно бараболяна зупа з твердим, сухим — воняючим мясом; зі смаку нагадувало воно кінське. Тай за бараболею шукалось в зупі як саком за рибою, але яке було розчаруваннє, коли найшовши якусь, ствердилось, що вона змерзла. Брак картофель заступав пенцак або сушена ярина, яку польські жовняри бойкотували. В безмясні дні діставалось якісь гнилі, счорнілі оселедці — як Поляки самі називали „польске шледзє признане антантем для Украіни". На вечеру складалася кава, а до цього одну третуту часть бохонця хліба — в браку його: рано і вечір знову бараболянка.

Приватно купити дещо з харчів було майже неможливо. Коли кому вдалося перекупити сторожу, щоби принесла дещо з міста, то приходилось заплатити за хліб (За 2 марки) аж 40 марок, за тютюн (за 17 марок) аж 50 марок; про масло чи сало і мріяти було годі. А кілько разів полонений віддав останній гріш на купно харчів, а опісля не побачив ні хліба, ні гроший. А „Ягелльон" ще кпив собі що матиме у вечір забаву, на український кошт. Залежно від гумору команди ми одержували ще 2—3 дека мармоляди у тиждень. З першу було нам дозволено утворити харчеву комісію, якаби занималася провірюваннем видачі харчів, але внедовзі її знесено.

Харчі приносили нам стрільці або таки старшини, в великих соснових бочках; з них ми самі між собою розділювали.

Часописий як взагалі письм — за незначними вимками — ми зовсім не одержували. Гроші, висилані почтою, конфісковано та пересилано до депозитів в Варшаву.

Відвідини рідні були дозволені та відбувались в канцелярії в присутности сторожі, а могли тревати найбільше пів години. В головній мірі піклувалася польська команда нашими старшими офіцирами. За найменчу дрібницю їх зараз тюрмили.

І так от. Ерле і Льобковіц, сот. Шмідт і пор. Аріо взаїмно змінювалися в трюмі. Отам. Шльоссера кинено знову тому в тюрму, що був підозрілий — розуміється без ніякої основи — о співучасть в нім: Grenzschutz-і. Баракова тюрма була це непривітна „діра" з забитими вікнами і вонючою вохкостю, а бережена сильною подвійною вартою. Тут доводилось нашим полоненим просиджувати цілими тижнями, по більшій части без ніякої вини. Цю тюрму найкраще ілюструє факт: Коли на інспекцію бараків приїхав ґен. Роя і оглядав цю тюрму, звернувся до команданта табору полковн. Погожельского цими словами (в присутности пор. М.:) „Нех вас тутай шляк трафі! То найвижши скандал, як ви тутай людзе менчице" і дав приказ в цю мить випустити всіх замкнених.

Старшин, підозрілих о морди та инші якісь мнимі ексцеси на польській суспільности в часі українсько-польської війни, між иншими сот. Ґаздайку і чет. Коника, вивезли під ескортою до Львова, а звідси десь дальше в цілях конфронтації. Польські офіцири постійно підюджували підчинених собі салдатів проти нас. Адютант команданта навіть прилюдно заявив що „за першего забітего кабана жолнєж винаґродзони і поднесьони бендзє о вижши стопєн". Результатом такої агітації був ось який факт. В два тижні після нашого приходу до табору прийшов один з послідніх транспортів, в якім між иншими находився і четар Іван Яросевич. Коли тільки розглянувся по таборі і пізнав його гаразд, постановив звідси втічи. Його постанову скінчив ще факт, що один польський вартовий обіцяв його перепустити за ціну 500 марок.

Була місячна ніч і гарна погода. Ми лежали в наших пісковатих землянках тай розповідали свої пригоди. Нараз почули вистріл зі старого кріса — „Верндля" може за 5 секунд ще два або три вистріли в иншім напрямі, потім знову кілька стрілів.

Кілька хвилин перед тим був вийшов Яросевич на двір, і знапрямовував до перекупленого польського салдата, коли цей в підступний спосіб дав в нього 2 стріли (пост стояв за дротами на зовні, а Яросевич в середині на подвірю) і ранив тяжко Яросевича в плече. Ранений впав на землю в віддаленю 6 кроків від дротів, та пробував посуватись в напрямі бараку як це показував слід крови. І тут раненого вбили ще 2-ма кулями вартові. Характеристичне тут це й те, що доперва після доброї півгодини прийшли зі шпиталя санітети і забрали його. Але вже за годину помер в шпиталі нещасливий наш герой зі словами на устах: „Україно, Україно, нещасний мій краю!" На другий день раненько розійшлась ця сумна вістка по цілім таборі. Старшини і стрільці бігли дивитись на зрошене українською кровю місце морду. Ми вірили докладно. Кров від першої рани була якраз у віддаленю 6 кроків від дротів. Дальше йшли червоні сліди в напрямі бараку, а в однім місци пісок, пересяклий кровю, та кусник мяса, вирваний кулею Верндля. Тут на цім місци замордував польський посіпака нашого товариша. Ми зложили сейчас комісію, в якої склад зажадали також одного польського офіцира, щоб сконстатувати сліди морду. На заряджену „провірку" ніхто не пішов, знаючи, що в часі нашої неприсутности Поляки позатирають сліди. Дижурний підофіцир з наших бараків пішов з цим нашим жаданнем до команданта табору, полк. Погожельского. Полковник не приходив довго. Аж негайно у виході показалась ціла юрба узброєних від голови до стіп Ляхів, що таскали на плечах скоростріли, ручні гранати і т. д. та подались на „башні". Почали нас відтак заганяти до бараків, кажучи, що будуть обстрілювати. Полковник і инші польські офіцири пішли і собі на вежу. За кілька мінут почалось обстрілюваннє цілого подвіря та инших кутиків, де моглоб зібратись кілька людий. Потерпіло на цім найбільше і так вже подерте наше білля, яке ми самі прали та розвішували сушити; деякій сорочці попало до 20 куль. Пізнійше оглянув полковник враз з нашими старшинами сліди крови, однак на списання протоколу в цій справі не згодився, заявляючи, що він в данім ділі знає тільки поста, а з ним він вже протокол списав та вважає його оправданим. Нам знову сказано, що як маємо щось проти цього, то можемо в службовій дорозі внести „просьбу" на письмі. Про судьбу подібної просьби не було й чого сумніватись.

На похорон Дорогого Товариша не пустили нікого крім 12-ох членів хору. Поховали його в паперовім біллю, а всі річи сконфіскували. Ще одно характеризує польських лицарів: В два дні по похороні виділи ми, як польський офіцир, адютант команданта табору, носив на собі гарні Яросевичеві чоботи!!

І так на великім таборнім кладовищі, де рядами тягнуться могили бувших полонених Москалів і Румунів, стоїть у куточку самітня могила з дубовим хресто... Там спочив один з тих 25.000 героїв, що не спроневірились передвчасно святій нашій ідеї, яким не страшний був ані тиф ані насадники „Єдиной і неделімой" на українській землі, ні большевики, які не втікали за Дністер ні за Збруч, а випили на придніпрянській землиці до дна Чашу Горя аж до часу підступного розоруження нас Поляками.

Щоб якнебудь поправити наше положення, ми зачали вносити просьби до висших польських властий, а коли вони дійшли до відома Д. О.Ґ. в Ґравденц, около 20. червня с. р. зїхав негайно в товаристві других штабових старшин ґенерал Роя, щоб провірити наші домагання. На скільки тямлю ми представили ось які бажання:

1. Вияснення нашого положення: чи уважається нас полоненими чи інтернованими;

2. Справа вступлення до Української Армії;

3. Звільнення інвалідів, богословів і священиків;

4. Утворення кантини у власнім заряді;

5. Утворення старшинської харчівні та загальна контроля належних харчів;

6. Справа почти, депозитів та поборів.

Комісія порадила нам внести подання до міністерства до Варшави, а на закиди що до неправильностий на почтовім тлі оправдувалась команда табору браком українського цензора, хоча тогож таки ще дня найшов ґен. Роя лист в німецькій мові, який від двох неділь лежав в канцелярії та не був цензурований.

Ґенерал Роя припоручив негайно узглядняти наші домагання. І дійсно після його відїзду зайшли деякі зміни. Передовсім перенесено нас до можливійших бараків, видано сінники, занялися по части інвалідами та отворено кантину у власнім заряді. Але з цеї кантини не було великого хісна: команда табору позволила купувати харчі тільки через посередництво польських салдатів, яким треба було давати 30% з ціни купна. Дальше появись приказ команди табору, в котрім нам признано побори по 50 марок місячно і по 15 м. наших власних депозитів. За те забрано нам і вивезено до Ґрижденца лікарів і ветеринарів під претекстом, що їх звільнюється, а там приділено їх до повнення служби Полякам. Вийшов ще між иншим наказ зняти військові і державні відзнаки; проти цього полонені запротестували і відзнак не скинули.

Інтерновані належать до ріжних частин, але переважно походять з команди другої бригади. Загальний стан полонених в тухольськім таборі в днях 20. до 28. червня виносив приблизно:

630 старшин (утікло около 16); 1896 стрільців і одна женщина; пізнійше приходили ще незначні транспорти; так що число опісля збільшилося.

В таборі находиться двох українських священиків, а то о. Н. Лучинський і о. Чайківський.

Стрільців в днях 27. і 28. червня с. р. вивезено транспортами з великим поспіхом в незвіснім напрямі (бул. ст. десятників і підхорунжих рівнож вивезено), так що дня 28. червня було їх ледви до 400 людий. Старшини мали в найблисших днях виїхати до Гнезна, в замок, звісний із масових вбийств російських та румунських полонених старшин.

МІСЦЕВІ ОГОЛОШЕННЯ.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕНЯ.

(В сій рубриці містимо оголошеня театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них точок програми, імен осіб беручих участь і без довших покликів).

NEWARK, N. J.

Просвітне Тов. „Запороже" устроює **ВЕЛИКИЙ ПІКНІК в неділю, дня 12. вересня, 1920 р.** в парку Kunzman's, 16-та евеня і 17-та улиця в Newark, N. J. Початок о годиній 2-гій пополудни. Вступ 35 центів. На пікніку буде грати Українська Банда. 08-09

ЗА ТОВ. „ЗАПОРОЖЕ":
Р. Кузма, секр.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Вп. Гр. Шабатура, Пітсбурґ, Па. — Дякуємо за новинку.

Василь Кравчук, Шікаґо. — Гроші Чехословаччини такі певні, як і кождої другої держави підчас війни. Коли держава сильна, то і її гроші мають попит. На випадок большевицького перевороту не знати, що стало-би ся з депозитами, бо большевики в кождім краю представляють кого иншого. Нема сумніву, що в Чехословаччині большевики були би культурним елементом і пошанувалиби робітничі гроші, вложені в їхню державу.

Хвилевий спадок на біржі гроший мирної держави не має значіння для пересічного чоловіка, лише для бізнесмена, котрий грає на біржі. На тім однак зискають, або тратять часто ті, що пересилають гроші до якогось краю.

Коли відбудуються европейські держави цілковито, то тоді і їх гроші наберуть передвоєнної вартости. Це може статися за 10—15 літ, судячи після теперішнього положення.

П. І. Березовський. — Нема ні місця, ні часу, ні людий в нас, котрі би могли слідити за кождою польською глупотою. До того обовязана ціла українська суспільність і тому Ви добре робите, що присилаєте нам витинки з польських ґазет.

Лешко Колодійчук, Фор Сіти, Па. — Дякуємо за вирізок з чеської ґазети. Всього поміщувати ми не можемо, бо це було поміщене в нашій ґазеті нераз. Єсть це вимок з книжки, виданої Народнім Комітетом п. н. „Польські звірства". Ця книжочка видана в Америці по англійськи, а в Европі в ріжних мовах.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Оголошення женитьби не приймаєсь. — За одно поміщення платиться 10 центів за стрічку (5 слів), два і більше поміщень 7½ цента за стрічку від кождого поміщення. Після сих цін на дворазове оголошенне з 6 стрічок належить прислати $1.00. Оголошення продажи фарми приймається лише такі, коли в них є подана сама річ яка є на продаж, інвентар, запаси, положенне і ціна. Рішучо не приймаєсь оголошень з всякими дивовижними описами, висловлюванне надмірної прихильности для костумера і напади на других продавців.

В справі поміщуваних оголошень на адресу „Свободи", не належить запитуватися адміністрацію а писати прямо на таку адресу, яка є подана в часописи. Адміністрація не має обовязку відкривати імен сторін, даючих аконімну адресу.

Пошукую своєї братової **ОЛЕНУ ДЕЛІКАТ,** з села Мичищова, пов. Бережани, Гал. Перед 6-ма роками перебувала в Сиракюз, Н. Й., під ч. 216 Lakeview Ave. За поданне мені адреси теперішнього її побуту дам $5.00 нагороди, або прошу її, щоби сама зголосилась: MICHAEL DELIKAT, Box 428, Hudson, N. Y. 07-09

Пошукую свого мужа **ОЛЕКСУ ХОМИШИН,** від 17 літ в Америці, перебував в Ню Йорку; походить з села Гадинковець, пов. Гусятин. Хтоби о нім знав або він сам, прошу зголоситись до: MARIA CHOMYSHYN, 25 Pilgrim St., Providence, R. I. 09-10

ПОТРЕБА доброго бучера до Української Кооперативної Спілки. Мусить знати своє ремесло, говорити по англійськи і поставити відповідну кавцію чи бонд. Платня після угоди. Зголошуватися на адресу: U. N. HOME, 367 St. Pauls Ave., Jersey City, N. J. 08-10

ЕКСТРА! Конець прийшов для злодіїв і ошустів! Хто Вас обікрав або ошукав? Де твій муж або жінка? Прийдіть зі своїми клопотами до нашого офісу до одинокого українського детектива Михаїла Ґеллес, капітана Резервової Поліції. Приймаємо справи по цілій Америці. Порада даром. Повне вдоволенне. Памятайте на адресу: MICHAEL GELLES, 299 Broadway, New York City — Telephone: Worth 3515. 100—

ЩОСЬ ДУЖЕ цікавого для кавалерів і вдівців. Пишіть, залучаючи 2-центову марку на адресу: ROYAL SALES CO., Station O, New York City. 25—

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

НОВИНКИ.

Посмертна вістка.

Володимир Воєвода, член братства св. Василія, 364 відділ У. Н. Союза в Клівленд, О., працював у карштапі пенсилвенійської компанії при Голтон евені і там зістав забитий на смерть при роботі 11. серпня б. р. Він був добрим Українцем і добрим членом нашого відділу і У. Н. Союза. Небіщик походив з села Двірці, повіту Жовква, Галичина. Полишив жінку і двоє маленьких дітий, а хто тепер буде їх батьком? Український Народний Союз обітре сльози тим маленьким дітям і тій вдовиці. Ви, Українці, котрі живете в Америці, вступайте в члени У. Н. Союза, бо не знаєте, коли Вас що чекає. Ідете до шапи здорові, а до дому — то вже Вас можуть привезти і то неживого, а хто тоді за Вами піде і хто Вас поховає? Не жалуйте заплатити пару центів місячно і забезпечити свою родину на лиху годину. Наш уряд складає сердечну подяку нашим членам, що всі як один взяли участь у похороні, котрий відбувся 13. серпня б. р. — **Николай Бусько**, предс.; **Іван Шарко**, секр.

Метеор в Ореґон.

Пишуть нам з Бенд, Оре.: Засилаю Вам відтинок з нашого дневника, а заразом вкоротці опишу се, що тут сталося. Бути може, що се Вас не богато інтересує, але тут воно видається чимсь надзвичайним.

В понеділок, 23. серпня, о годині 1.45 рано, була тут така експльозія, що ціле місто потряслося. Сплючи в хаті, я пробудився, бо ґук був такий, що хата стряслася, а ліжко зі мною аж підскочило. Я скоро вийшов на двір. Ніч була ясна. Дивлюся — нічого ніде не видко. А що я мешкаю недалеко від фабрики, то я думав, що в фабриці щось експльодувало. Але дивлюся — все тихо і найменьшого знаку ніде не видко. Питаю сусіда, який також був на дворі, що сталося. Він каже: „Я не знаю, але се страшне потрясеннє". При роботі один другого питає, де була експльозія, але кождий відповідає: „я не знаю" і говорить, що се було гейби за його хатою. Зразу многі думали, що в зелізнім склепі вибух склад пороху і динаміту, який є за містом, але потім переконалися, що ні. Учені кажуть, що то впав метеор і спричинив такий гук. Тай вже третий день пошукують за тим метеором, але сего місця ніхто не може віднайти. — **Іван Котович.**

(У витинку з англійської газети находиться докладний опис світла і гуку підчас упадку метеора).

Замордований і спалений чоловік прийшов до редакції газети.

Пітсбурська газета „Пітсбурґ Пост" з дня 31. серпня доносить, що до її редакції зайшов Самуїл Скат, 38 літ, і заявив, що він жиє, і що його ніхто не замордував. Власне в неділю, 29. серпня, оголошено урядово, що його, Самуїла Ската, знайдено замордованого на однім човні на ріці Мононґаґіла і власти зарядили, щоб його тіло спалено в крематорії. Се дійсно сталось, але тепер показалося, що то кого иншого замордовано і спалено, а не його. Цікаве лише те, що жінка і свояки Ската кілька разів ствердили, що замордований чоловік був Самуїлом Скатом, а тепер показується, що навіть жінка не знає свого чоловіка.

Правительство замкнуло польський банк у Бостоні.

В звісних операціях фінансового підприємця Понція брав участь також польський банк в Бостоні, котрий істнував під назвою „Поліш Індостріел Асошіейшен". Стейтовий комісар Йосиф Аллен перевів контролю в тім банку і переконався, що банк не вів реальних інтересів, але фікційні. Закладовий капітал „банку" виносив всього 13.775 долярів, а вкладок у нім було на 325.000 долярів. Предсідателем банку був Антоні Леншонскі. Кажуть, що банк збанкротував, наслідком чого богато робітників потратить свої ощадности в части, або цілком.

В Польщі.

„Дзеннік Людови" пише: Маємо правительство малих людий. Не многі дотепер знають, хто у Варшаві править; сойм дійшов до ролі сварливого муравлища, яке мимо того, що стріха горить над головою, вытривало радить над своїми щоденними клопотами. А улиця в Варшаві здичіла. Назадничий патріотизм дійшов там до хоробливо-істеричних розмірів, що виладовується в побиванню ведених улицями арештантів, в побиванню тут і там прилапаного Жида, чому секундує гордість товпи — „народна" преса. Декотрі власти дістали шал, що проявляється в арештованню невинних людий, яких волочиться до таборів інтернованих, за недостачею доказів. Поліційною системою хочеться видно зробити Польщу відпорнійшою супроти її противників. А нам здається, що в той спосіб закопується Польщу.

Польський „гумор".

У мільвоцькій польській газеті „Курієр Польскі" з дня 25. серпня находиться такий „дотеп":

„Герб України".

— Чому галицькі Українці взяли вила за свій державний герб?

— Для зазначення рівности станів. У них кождий горожанин, від міністра до робітника, викидав гній вилами.

На се треба Ляхам відповісти: Вила — коли так уже Ляхи хочуть назвати український тризуб — придадуться ще українським хлопам на польську шляхту. Ними будуть українські хлопи викидати польський гній зі свого краю.

Поляк признався до злочину.

Фелікс Суґент з Монт Кармел, Па., зложив перед мировим судією Віліямом Д. Култоном в Шамокін, Па., ось-таке письменне зізнаннє: „Шамокін, Па., 31. серпня 1920. Заява Фелікса Суґента в справі наміреного динамітовання платничого воза копальні угля компанії Сускеґена в Ґрін Рідж, недалеко Монт Кармел, дня 30. серпня 1920: Я, Фелікс Суґент, 35 літ життя, Поляк, проживаючий донедавна в Сієтл, Вашінґтон, складаю отсим з власної волі, без ніяких обіцянок, слідуюче зізнаннє: Дня 30. серпня 1920 я купив в Андрія Решетара в Монт Кармел, Па., 200 стіп електричного дроту, дістав від незнаного мені чоловіка пять кусників динаміту, два кусники в копальні угля Су і пять кусників в копальні Аляска. Я купив дві сухі батерії в зелізнім склепі в Монт Кармел. Я заніс дріт, динаміт і батерії до Ґрін Рідж, закопав динаміт в земли на дорозі і в лісі, віддаленім около 200 стіп від дороги, прикріпив дріт до батерій. Моїм наміром було висадити в повітре платничий віз, а також віз, на якім їхала сторожа, і забрати гроші, призначені на виплату копальняним робітникам. Побачиши надїзджаючий автомобіль, я почав приладжувати дріт, який мав спричинити вибух динаміту, і припадково пустив заскоро електричну струю, наслідком чого динаміт вибух передтим, заки ще віз з грішми дістався на підміноване місце. Безпроволочно по вибуху я побіг назад до Монт Кармел і там мене зловила поліція. Окрім мене самого ніхто инший не мав з тим ніякого діла. Полишаючи місце свого укриття в лісі, я згубив свій капелюх з обвислими крисами й оставив його там". Повисшу заяву підписав сам Фелікс Суґент і чотирох свідків.

ПЕРЕПИСКА З ЕВРОПОЮ.

(Українські часописи в Европі проситься о передрук).

Пошукую своїх дітий в старім краю, **Анну, Миколу, Василя і Андрія Личак**, з села Манаїв, почта Олїів, повіт Зборів, Галичина. За ласкаве відшуканнє моїх дітий згори дякую і прошу повідомити на адресу: **Paranka Lyczak, 38 Reilley St., Bridgeport, Conn., U. S. A.** 09-10

ЧУДА НАШОГО СТОЛІТТЯ.

Час і віддаленне є нині дуже зглядними поняттями. Телеграфуємо до Европи і вже в кілька годин опісля дістаємо відповідь. Їмо вечеру в Шікаго, всідаємо до експресового поїзду і вже кільканайцять годин опісля можемо їсти сніданнє з нашими приятелями в Ню Йорку. Потрібуємо тільки здіймити слухавку з телефонічного апарату і за хвилю можемо говорити зі знакомими, віддаленими від нас тисячі миль. Можемо автомобілем вибратися в гостину до товаришів, що мешкають 30 або 40 миль далеко і на такі відвідини потрібно нам всего тільки кілька годин. А вже що й говорити про чуда штуки літання, з її літаками, що роблять по 100 миль на одну годину. Дійсно, жиємо в часі чудес і небувалих річий, про які тільки могли ще недавно мріяти поети та письменники, обдаровані найбуйнійшою фантазією.

Ще сто літ тому назад подорожували люди майже в такий-самий спосіб, як за часів Авраама та Ісаака. Подорож на захід Америки в 1849 році дуже мало ріжнилася від способу подорожовання по пісках Мезопотамії за часів біблійних. Воєнні караблі французького цісаря Наполеона І. ріжнилися тільки величиною від воєнних караблів Цезара. Послідних 100 літ людського життя принесли далеко більше і далеко важнійші відкриття у всіх областях людського життя, ніж попередно всі тисячиліття людської історії.

Тільки треба подумати, яка величезна зміна зайшла в короткім часі в опалюванню й освічуванню. Від скипок, смоляків і лойових свічок, про які тямлять ще тепер живучі старші люди, до модерного освітлення газом і електрикою. Тільки подумати про уряджене шиттє, ткане коловоротками і руками, а теперішні машини, що далеко скорше і лiпше роблять ту роботу. Який великий скок від гусячого пера до пера, що наповняється чорнилом; машини до писання, раховання. Який великий відступ від ручного серпа до машини до жаття, що за порушенням кількох колісцят жне збіже, молотить його, віє і зсипає до мішків, а все рівночасно. Яка ріжниця поміж мітлою а пневматичною машиною до збирання мікроскопійних одробин пороху; поміж луком і стрілою та скалковими мушкетами а машиновим карабіном; поміж давними способами боротьби а теперішними, при помочи газів, плиноогню, літаків; або поміж посиланнем відомостий осібними післанцями а блискавковим висиланнем відомостий без дроту, попід воду понад і попід землю.

Та як численні і дивні є всі ті винаходи, які стали власностю людства протягом послідних десятиліть, то все таки два з них, зелізниця і пароплав, для людий являються найважнійші. Вони не тільки перевозять людий, але й є головними посередниками виміни товарів поміж містами, краями та державами. Всі дотеперішні винаходи змогли тільки їх діяльність поліпшити, але не були в можности видумати нiщо ліпшого. А однак ще так недавно, бо ледви перед сто роками, в році 1817, написала одна з найповажнійших нюорських часописий: „Генри Пейс, здібний член леґіслятури, незвичайно пошкодив, коли не запечатав всю свою публичну карієру через те, що вперто голосить, що вози порушувані парою можуть їздити улицями міста". А в році 1825 таксамо поважна часопись в Лондоні радила правительству, щоби воно правом ограничило скорість на зелізницях всего тільки 8 до 9 миль на годину. А до узасаднення свого домагання та часопись наводить такий дитинний доказ: „Бо що то поможе людям, коли зелізниця буде їхати два рази так скоро, як почтовий віз?" А дня 14. грудня 1829 року одна балтиморська часопись подала яко небувалу сензацію обставину, що попередного дня один зелізничий віз, в якім находилося 37 подорожних, перелетів шинами з застрашаючою скоростю 10 миль на годину, так „що видці не мали навіть часу здати собі справи з тої страшенної скорости". Ще в році 1842 мешканці міста Дорчестер, Масс., на публичнім вічу взивали міські власти, щоби вони ужили всіх сил, аби „охоронити місто від того, щоб воно стало зелізничою стацією". Та вершком всього є резолюція мешканців міста Ланкастер, Огайо, в 1828 році: „Колиб Господь Бог був хотів, щоб Його сотворіння подорожували зі скоростю 15 миль на годину, то се булоб написано в біблії. А що в біблії про таке нема згадки, тому віче узнає зелізницю за видумку сатани, яка має на ціли зваблювати души до пекла".

Для кождого пересічного чоловіка є порадно час від часу поглянути „назад", аби переконатися, як великий поступ робить людство.

МОГИЛА В ГАЮ.

Лиш легко легіт лист леліє,
Леститься любо до лелій,
Красу квіток колише й мліє
В берізок білім блеску мрій.

Так тихо тут! Лиш гилля гнеться
І шепотом шумок втиша:
„Лиши свій шум, бо сум проснеться,
Лиши, хай спить, хай спить, ша, ша!

Тогід поляг тут на поляні
Від стрілу стрільчик молодий,
За Рідний Край, за Нарід з рани
Полилась кровця із грудий.

Товариші тут поховали,
З берези хрест в дарі дали
И пішли, а бурі хрест забрали
Могилу вкрили кропиви.

Стоїть сирітка самотою,
Свої її забули вже!..."
Лепече легіт—а горою
Сміх сиплеться, в гай гомін йде.

Із школи вернулася дітвора
В село и вліто любе знай,
Буя весела по просторах,
Біжить в гостину в густий гай!

І розсміявсь сміхом дїточим
Плакучий білий гай беріз
І дзвінко срібло вітем точить,
З беріз стрясає роси сліз.

Доплив, доплив сміх до поляни
І з гилля на могилу впав,
Припав мов промінь сонця ранний
І в пропасть мов пропав.

Дітвора чола похилила,
У грудях серденько дрижить,
Відкрила тайну їм могила,
Збудила діло вдяки в мить.

Беруть барвінок, браи й братки,
Деруть дернюки та дають
Круг дорогого гробу-грядки,
Знов хрест старий в голов кладуть.

На небі синім сонце ясне
Смієсь, голосить шумом гай:
„Любов любов зове, не гасне!
Дитино знай, дитино знай!

Шануй могили сих, що впали
За Рідний Нарід, Рідний Край.
Там скрили скарб, любов сховали,
В барвінок, братки їх вбирай!

З святих могил огонь Посвяти
Бери й у серці бережи,
Прийдесь колись й тобі віддати
Його на вівтар Вітчини".

Я. Вільшенко.